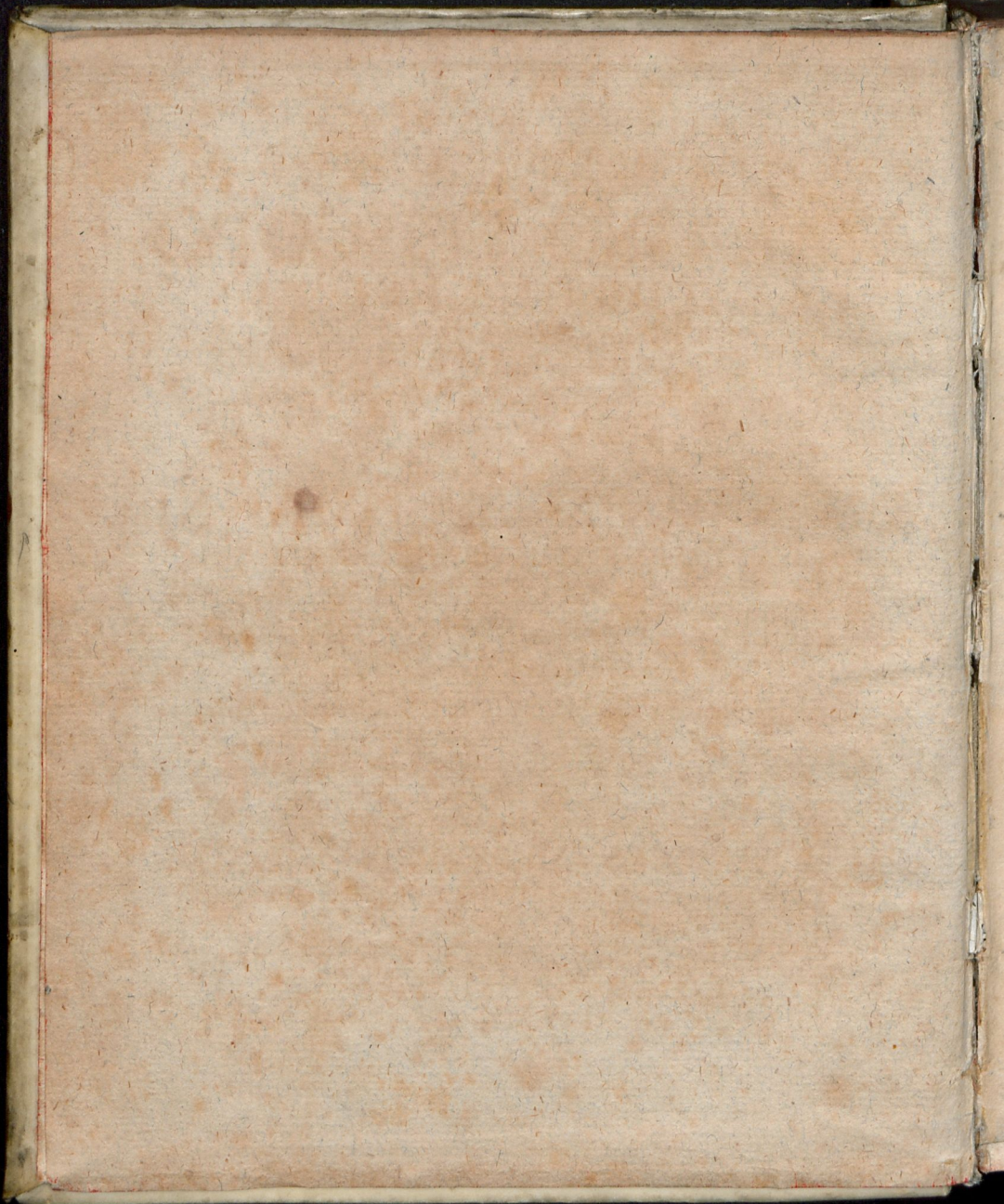

Nf. 5.

10

DISSERTATIO THEOLOGICA,
DE
**SS. TRINI-
TATE,**

Quam
Aspirante SS. Trinitate

IN ALMA VIADRINA,
PRÆSIDE

DN. BARTHOLDO Goltsfuß/
SS. THEOL. DOCT. & PROF. PUBL.
ORDIN.

FAUTORE ac PRÆCEPTORE SUO

ÆTERNUM VENERANDO,
D. III. Aprilis A. O. R. MDCC IV.

Placide examinandam
proponit

ANDREAS PANYOKL,
HUNGARUS.

*****

FRANCOFURTI ad VIADRUM,
Literis CHRISTOPHORI ZEITLERI.

DSSERTATIO THEOLOGICA
DE

SS. TRIN.
TATE.

APUD
ALMA MATER
IN ALMA VINDOB.
PRÆSIDI

DN. BARTHOLOMÆO
SS. THEOL. DOCT. & PUBL.
ORDIN.

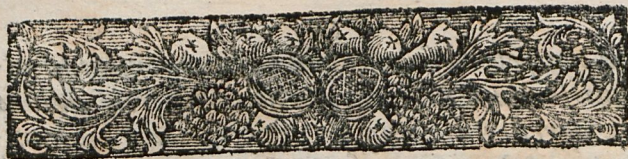
EXHONORE & PRÆCEPTORE
ETERNUM VENERANDO
D. III. AVRELI. A. O. R. M. DCC. LV.

Thesio examinanda
propono

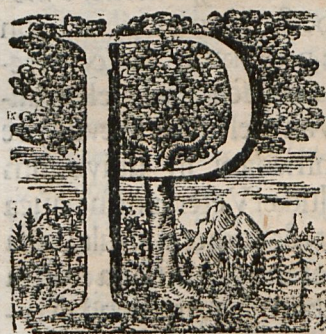
ANDREAS PANYORK
Hungarus

CHRISTOPHORI
LITHS

A. Ω.

Leræque Gentes, quæ Religionem aliquam agnoverunt, certa quædam veri vel falsi Cultus sui Mysteria venditarunt. Ægyptiorum & Chaldæorum Sacra plena Mysteriorum fuisse apud Auctores in Confesso est. De Græcis id testatur Arrianus in Commentario in Epictetum. Lib. 3. c. 21. p. m. 335. *Sic nobis utilia redduntur Mysteria: Sic in considerationem eorum pervenimus. Nam propter disciplinam & emendationem vitæ omnia hæc à Veteribus instituta sunt.* A Græcis, ut multa alia Instituta, ita &, Mysteria accepisse Romanos fatetur Cicero Lib. 2. de Legibus inquiring: *Mihi cum multa eximia divinaque videntur Athe-*

A 2

na

(4.)

na tua peperisse atque in vitam hominum attulisse, tum nihil melius illis Mysteriis, quibus ex agresti immaniq; vita exculti ad humanitatem & mitigati sumus; initiāq; ut appellantur, ita reuera Principia vite cognovimus, neq; solum cum letitia vivendi rationem accepimus, sed etiam cum spe meliore moriendi. A quibus, nempe Sacris majoribus, non solum impii, vulgusque profanum, sed & peregrini arcebantur, quibus nec sciscitari vel ab aliis audire; nec Initiatis visa vel audita evulgare fas erat. Nec Muhammedani in universum Mysteriis destituuntur. Judæi Veteres non pauca vera Mysteria habuerunt, & hodierni multa falsa Mysteria Kabbalistica jactant. Christiana nostra Religio etiam sua Vera, Sublimia, ac tremenda Mysteria agnoscit & veneratur, Matth. 13, 11. Rom. 16, 25. Eph. 1, 9. Eph. 5, 32. Col. 1, 26. 1. Tim. 3, 16. A quorum tractatione Verbi Divini Ministri 1. Cor. 4, 1. Dispensatores Mysteriorum Divinorum vocantur. Inter hæc Christianæ Religionis Mysteria merito primum locum obtinet Dogma de SS. Trinitate, quod nos Speciminis Academici loco pertractabimus; ea tamen, qua Mysteria tractari par est, reverentia ac sobrietate!

SUMMA-

(5.)
SUMMARIÄ.

- §. 1. **N**ominis Triados, Trinitatis, Explicatio. §. 10. Trinitatem probat Deitas Patris, Filii & Spiritus S. I. Deitas Patris: an hac inferat aliquam ὑπεροχὴν s. excellentiam vel eminentiam?
- §. 2. Vocum aliarum, in hoc Mystério occurrentium Consideratio, quales sunt: *Essentia, Natura, μορφή, Substantia.* §. 11. II. Deitas Filii, asserta ex Nominibus Divinis Essentialibus.
- §. 3. *Hypostasís, Πρώτων, Persona, Τρόπος ὑπαρξέως.*
- §. 4. *Ομοῦσιος, Περιχώρησις.* §. 12. Ex Nomine Personali Filii & ex Filiatione s. æterna Generatione.
- §. 5. Voces has, non temere receptas, ac proinde nec temere eliminandas, sed, sub certis tamen cautionibus, adhibendas esse. §. 13. Et ex Nomine λόγος.
- §. 6. Mystérii S. Trinitatis Principium Cognoscendi non esse Naturam s. Rationem, nec Philosophiam Platoniceam, nec Kabbalam Judaicam, nec Carmina Sibyllina. §. 14. Ex Nomine Angeli faciei, in V. T. Patriarchis apparentis.
- §. 7. Sed solum S. Scripturam Veteris T. in quo obscurius; & N. Testamenti, in quo clarius revelatur. §. 15. Ex Attributis & Operibus divinis, item Cultu Adorationis.
- §. 8. Loca V. T. afferuntur, quibus Pluralitas infertur. An his annumerandum Nomen Elohím? §. 16. An & quo sensu Christus Αὐτὸς Θεός?
- §. 9. Loca N. T. producantur, quibus disertè Tres nominantur. Locus 1. Joh. 5. v. 7. vindicatur. §. 17. III. Spiritus S. Personalitas.
- §. 18. Spiritus S. Deitas, asserta ex Nominibus, Attributis, Operibus Divinis, & Cultu.
- §. 19. Ordo Personalis. it. Proprietas Characteristica.
- §. 20. Spiritus S. Processio à Patre & Filio adstruitur contra Græcos. Controversia inter Græcos & Latinos brevís Historia & momentum.

- §. 21. Processionis Spiritus S. Differentia à Generatione Filii.
- §. 22. Unitas Essentia & distinctio Personarum Divinarum ab Essentia Divina, tum à se invicem.
- §. 23. *Attributa hujus Mystrii: I. Sublimitas. II. Necessitas credendi hoc dogma, III. Firmitas.*
- §. 24. *Opposita. Judaeorum & Muhammedanorum infidelitas.*
- §. 25. *Heterodoxorum, Antitrinitariorum, errores, quibreviter recensentur. Ubi & Scholasticorum nimis subtiles Quaestiones perstringuntur.*
- §. 26. *Conclusio.*

I.

MYSTERIUM SS. TRINITATIS tractaturi merito à Vocum, hic occurrentium, Consideratione initium facimus. Harum I. prima est *τριάς* f. *Trinitas*, quæ, non quidem in Abstracto, veruntamen in Concreto, in ipsa Scriptura legitur 1. Joh. 5, 7. *Tres sunt, qui testimonium dant in caelo, &c.* Inter alias, & *τριάς* vocem non à primis Christianis usurpatam, sed ex Platonicis Scriptoribus, sensu nonnihil immutato, desumptam esse; apud quos reperias: *ἕξασιν θεῖν τὴν μονάδα τῆς τριάδος*, *ἕξασιν θεῖν τὴν μονάδα τῆς μονάδος*; vult Grotius Commentar. in Joh. 1, 2. quæ & Veterum Arrianorum fuit accusatio: Verum rectius hæc vox ex S. Scriptura petita creditur, cum ejus Concretum c. l. extet; Ex quo Concreto Vocem Abstractam se derivasse ostendit Athanasius Orat. 2. contra Arrian. & Exposit. Symboli. Ne dicam, quod res ipsa in Scriptura habeatur. Matth. 28, 19. Incommode vertitur Germanicè per Nomen *Dreysaltigkeit* / utpote quod potius Triplicitatis quam Trinitatis voci respondet. Cum verò Deus ex Tribus compositus non sit, adeoq; malè Triplex dicitur;

(7.)

catur; sed unam habeat Essentiam & tres Subsistendi modos, qui Trinum seu Trinunum faciunt; Inde recte Dreyeinig/ male Dreyfachig f. Dreyfaltig Germanicè vocatur. Quod observavit B. Lutherus in der Haus-Postill Fest. Trinit. p. 664. Dreyfaltigkeit ist ein recht böse Teutsch: Denn in der Gottheit ist die höchste Einigkeit. Ertliche nennen es Dreyheit. Aber das lautet allzuspöttisch. Augustinus klaget auch/ daß er kein bequemes Wort habe/ denn ich kan nicht sagen/ wie drey Menschen oder drey Engel sind/ daß auch also drey Götter seyn / sondern nur sagen/ daß ein einiger Gdt sey. Es ist wol in der Gottheit ein Gedrittes: Aber dasselbe Gedritte sind Personen der einigen Gdttheit/ nicht drey Götter/ nicht drey Herren/ nicht drey Schöpffer/ sondern ein Gdt/ ein Herr/ ein Schöpffer. Ich nenne es ein Gedrittes: Denn Dreyfaltigkeit lautet ebentheulich/ und ich kan ihm keinen rechten Namen geben. Et Chermnicus in der Postill Fest. Trinit. Es wird also grob genennet Dreyfaltigkeit/ als wenn ein dreyfaltiger Gdt/ oder Dreyfaltigkeit in dem Göttlichen Wesen wäre/ da doch keine solche Dreyfaltigkeit ist. Darumb wäre es besser/ man nennete es Dreyeinigkeit / oder Dreyheit/ weil im Göttlichen Wesen ein einiger Gdt ist/ und doch drey unterschiedene Personen. Melius verò Trinitatis Vocabulum Germanicè vertitur Dreyeinigkeit/ vel Dreyeinheit/ quæ hodie etiam maximè usitata sunt. Judæi, animo infenso, וְיֵשׁוּעַ appellant.

II.

Præter Trinitatis Vocem, cui meritò primum locum dedimus, aliæ hic adhibentur, quales sunt: ἑσσις, seu Essentia, Hypostasis, πρῶσιον, Persona, τρῶσις ὑπεξέως, ὁμοῦσις, περιχώρησις; De quibus etiam breviter agendum venit. Ὁμοῦσις Vox, (Hebr. תּוֹשִׁיעַ Job. 12, 19.) quæ
Essen-

Essentiam Latine significat, non quidem totidem literis, quoad rem tamen & Synonyma, qualia sunt: Θεότης, Col. 2, 9. Σεότης, Rom. 1, 20. Θεία Φύσις, 2. Pet. 1, 4 i.e. *Deitas, Divina Natura*; in Sacris literis, extat. θεία & φύσις f. *Essentia & Natura* hic pro eodem accipiuntur: πάντι γὰρ θεία φύσις λέγεται; ait Aristot. 1. 4. Metaph. Sic quoque Damascenus in *Ἐισαγωγῇ δογμάτων* Cap. 1. θεία καὶ φύσις καὶ μορφή, καὶ τῆς αἰγιῶς πατρὸς, ταυτὸν ἐστίν. h. e. *Essentia, Natura, Forma secundum Sanctos Patres idem sunt*. Recte tamen observavit Danæus Exam. Lib. Chemnit. de duab. Nat. p. 13. (in Operib. p. 1354.) etsi θεία & φύσις à Patribus pro re eadem usurpentur; inter se tamen differre. Nam θείας Vox in Niceno Concilio à Patribus ex mente Scripturæ usurpata, in Chalcedonenfi Concilio postea sic explicata est, ut θεία sit rei cujusque simplex & omnibus suis proprietatibus atque accidentibus destituta constitutio; φύσις verò seu Natura sit essentia Proprietatibus suis vestita. Quocirca decreverunt ejus Concilii Patres, in una Christi persona esse non modo ipsas simplices θείας, divinam np. & humanam; sed & φύσεις, i.e. essentias suis veris Proprietatibus conjunctas, easque in una Christi persona manere salvas & incolumes, minimeque confusas. Quod Monothelitarum & Monophysitarum errorem, postea exortum, jugulabat. Quam Danæi Observationem probat D. Joh. Georg. Dorscheus Pentadec. Disp. Prælim. §. 10. p. 6. & D. Quenstedt Syst. Theol. Part. 1. C. 9. Sect. 1. Theol. 6. p. m. 320. μορφή, vox à rebus artificialibus ad res naturales, creatas, & ab his ad divinas traducta non solum θείας & proprietates rei essentiales, sed etiam quoque adjuncta designat, quæ rei naturam consequi solent. Cum Voce Essentiæ, & Naturæ cohæret Vox *Substantiæ*, quæ Deo tribuenda est, non

(9.)

non quat. substat Accidentibus, sed à substando, quia à seipso, seipso & per seipsum subsistit, ita ut nulla alia re ad suam Essentiam & Perseverantiã in ea indigeat ac prima Causa sit omniũ substantiarum. Veteres Essentiã, quam Substantiã, nomine uti maluerunt. Quare Augustinus lib. 7. de Trinit. c. 4. ait: *Essentia Vocabulum propriè competit Deo, substantia verò Vox de eo abusive dicitur.* Procul dubio, ut significarent, Deum non inclusum esse Prædicamentis, sed Categorijs Aristotelicis, ut pote *ὑπερσίου*, superiorem esse. Hierotheus ap. Dionys. lib. 1. de Divin. Nom. c. 1. inquit: *Essentia Dei est ὑπερσίου ὑπερσίου ἔχων τὸ ὑπερσίου*; & Jamblichus Platonicus Deum *ἁγίου τὴν πρεσβυτέτην καὶ τιμωτάτην καὶ καθ' αὐτὴν ἔσαν* appellat; Philo de Monarchia τὸν ὄντως ὄντα. Anselmus in Monol. c. 26. scribit: *Substantia divina nullo communi substantiarum tractatu includitur.* Quia verò vox *Substantia* à plerisque quidem pro *Essentia*, ab aliis tamen pro *Subsistentia* accepta fuit; Inde Hilarius tres in Deo *Substantias* concessit lib. de Synod. ubi fidem Concilii Antiocheni explicat. Verum rectius una tantum in Deo Substantia adseritur, quia usus communis apud Latinos Substantiã Vocabulum pro Essentia accipit. Præterea Tertullianus Lib. contra Praxeam unam in Deo Substantiam solummodo agnoscit. Hieronymus in Epist. ad Damasum quærit: *Quis rogo ore sacrilego tres Substantias predicabit?* Augustin. l. 5. de Trin. c. 9. & l. 7. c. 4. it. Ruffinus lib. 10. Hist. c. 29. unam Substantiam admittunt, tres negant. Tandem Concilium Tolet. 2. ap. Caranz. Summæ Concil. p. m. 300. & Lateran. sub Innocent. III. c. 2. p. 600. unam in Deo Substantiam esse definiverunt.

B

§. III.

III. Tertiò considerandæ sunt Voces, Personam significantes. Illarum prima est *Hypostasis*. Hæc in S. Scriptura extat : Occurrit enim Hebr. 1, 3. c. 3, 14. c. 11, 1. 2. Cor. 9, 4. c. 11, 17. Negat Socrates Histor. Eccles. lib. 3. c. 5. apud Profanos Græcos Scriptores eam reperiri, his verbis : *Qui Græcam inter Græcos Sapientiam & doctrinam explicare nituntur, ἁόλιαν i. e. Essentiam multis modis summi definiverunt; De Hypostasi i. e. Substantia s. Persona autem nullam fecere mentionem : Imò verò Irenæus Grammaticus in Attica Lingua Dictionario vocem barbaram appellat : nam apud nullum veterem Scriptorem reperiri : Circa quæ tamen notandum: Budæum citare Aristotelem & Themistium, qui hac voce usi sint. Imo ipse Socrates citat Sophoclem & Menandrum. Nobis sufficit, quod in Scriptura legatur. Vox hæc Composita est ex ὑπό sub, & ἵσθμι, ἵσθμι s. ἵσθμι statuo, facio stare, pono, stabilio. Unde ὑπιστάται subsistere, firmiter stabilitum esse : Indeque, non commoveri, trepidare, sustinere impetum, notat. Ex quibus patet, secundum Bellarm. l. 2. de Christo c. 4. & Polan. Synt. Theol. Lib. 3. Cap. 1. p. m. 547. rectè generaliter reddi, *Fundamentum s. basis, quæ ipsa per se subsistens alia sustentat*. Socrates c. 1. observat; sicubi forte reperiat, non eam rem significare, pro qua jam capitur; etenim apud Sophoclem in Phænice, ὑπόστασις insidias significare; apud Menandrum autem *Condimenta*: posse etiam dici *feces vini* in dolio. *Usum Ecclesiasticum* quod attinet; Apostolus vocem hanc de Christo usurpat, Heb. 1, 3, inquit: ὅς ὢν ἀανάγκασμα, τῆς δόξης καὶ χαρὰς τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρε τὰ πάντα τῷ ἡμαδι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ &c. Quæ verba Vulgata ita vertit : *Qui cum sit splendor gloria & figura substantia ejus, portat omnia verbo virtutis sue.**

Eras-

(II.)

Erasmus: *Qui cum sit splendor gloria & expressa imago Substantia illius, moderatur omnia Verbo potentia sua.* Sic Lutherus: *Er ist der Glantz der Herrligkeit / und das Ebenbild seines Wesens.* Beza verò: *Qui cum sit effulgentia gloria & character persona illius, sustinet omnia verbo illo suo potente.* Et Piscator: *Er ist der außgegossene Glantz seiner Herrligkeit / und das ausgedruckte Ebenbild seiner Person.* Ubi conspicuum est, *Vulgatum, Erasmus & Lutherum* vocem, *Hypostasis*, pro *Essentia* s. *Substantia*, cum Vetusissimis Primitivæ Ecclesiæ Doctoribus; *Bezam & Piscatorem* verò cum Posterioribus Doctoribus & Scholasticis pro *Persona* accepisse. Scilicet disenserunt olim ipsi etiam Catholici inter se de genuina significatione Vocis *Hypostasis*; quæ non modo à Patribus qui vixerunt ante Concilium Nicænum, sed ab ipsis quoque Nicænis Patribus non aliter quam pro *substantia*, Essentia & Substantia, rarissimè verò pro Persona accepta fuit; ut inter alios testatur Dionysius Peravius Dogmatum Theol. Tom. 2. Lib. 1. C. 3. §. 3. p. m. 12. & Lib. 4. C. 1. §. 5. seqq. p. 313. seqq. In Concilio Nicæno damnantur, qui statuebant Filium *ἕξ ἐτέρας ὑποστάσεως ἢ ὁσίας, ex alia Substantia seu Natura esse.* In Synodo Sardicensi 250. Episcopi Catholici, Arianorum hostes acerrimi, Epistolâ Synodica, notanter ita loquuntur: *Nos hanc accepimus doctrinam, sic didicimus, hanc habemus Catholicam Traditionem, Fidem, Confessionem, videlicet quod una sit Hypostasis (quam vocem hæretici usurpant pro Substantia) Patris, Filii & Spiritus s. referente Theodoreto Histor. Eccles. Lib. 2. c. 8. p. m. 58. Pro eadem significatione Athanasius Epist. ad African. & Antioch. scribit: ὑπόστασις ὁσία ἐστίν, καὶ σὸθεν ἄλλο σημαίνομενον ἔχει ἢ αὐτὸ τὸ ὄν, i. e. Hypostasis Essentia est, nec quidquam aliud significat, quam id quod est.* Pro qua signifi-

gnificatione Petavius Tom. 2. Dogm. Theol. lib. 4. c. 1. §. 5. p. m. 313. 314. seqq. etiam Irenæi, Originis, Basilii, Euphraphii, Cyrilli Hierosolymitani, Cyrilli Alexandrini, & Theodoreti verba producit. Notabilia de lite circa hanc Vocem, sunt verba Hieronymi Epist. 57. ad Damasum, ubi hunc ita alloquitur: *Post Nicanam Fidem, post Alexandrinum, juncto pariter Occidente, Decretum trium Hypostasicon, ab Arrianorum Prasule & Campensibus, novellum à me homine Romano nomen exigitur. Qui queso ista Apostoli prodidere? Quis novus Magister Gentium Paulus id docuit? Interrogemus quid per tres Hypostasies posse arbitrentur intelligi? Tres Personas subsistentes ajunt, Respondemus, nos ita credere. Non sufficit sensus; ipsum nomen efflagitant, quia nescio quid veneni in syllabis latet. Clamamus, si quis tres Hypostasies aut tria Enypostata h. e. tres subsistentes Personas non confiteatur, Anathema sit. Et quia vocabula non edificimus heretici judicamur. Si quis autem hypostasiam usiam intelligens, non in tribus personis unam hypostasiam dicit, alienus à Christo est: & sub hac confessione vobiscum pariter cauterio unionis inurimur. Discernite, si placet, obsecro: non timebo tres hypostasies dicere, si jubetis: condatur nova, post Nicanam, fides: & similibus verbis, cum Arianis confiteamur orthodoxi. Tota secularium literarum schola nihil aliud Hypostasiam, nisi usiam novit. Et quis rogo, ora sacrilego tres substantias predicabit? Post pauca: Quisquis tres esse hypostasies, id est usias dicit, sub nomine pietatis, tres naturas conatur asserere. Et si ita est, cur ab Ario parietibus separamur, perfidia copulati? Paulo post: Taceantur tres hypostasies, si placet, & una teneatur. Aut si rectum putabis tres hypostasies cum suis interpretationibus debere nos dicere, non negamus. Bene interpretantur Hypostasiam, & cum id, quod ipsi exponunt, habere me dicam, hereticus judicor. Tandem: Quamobrem ob-*

stor

*stor Beatitudinem tuam, per crucifixum, mundi salutem, per
 homouision Trinitatem, ut mihi epistolis tuis sive tacendarum, sive
 dicendarum hypostaseon detur auctoritas.* Non minus tamen
 illustria sunt Documenta in Patrum scriptis, Probantia,
 Vocem *Hypostasis* pro *Persona* acceptam esse: In *Synodo A-*
lexandrina Episcopi Catholici, cum Hosio Episcopo Cor-
 dubensi, ab imperatore Constantino, ad tu multum ab A-
 rio concitatum, sedandum misso, item Athanasio &
 Eusebio, conjuncti, non tantum Concilium Nicænum
 confirmarunt, & Spiritus S. cum Patre & Filio Consub-
 stantialitatem affirmarunt; Sed & de Nominibus *ἁγίας*
 & *Hypostaseos* egerunt: *Non oportere, cum de Deo sermo*
fit institutus, his verbis uti: Nam ἁγίας nomen in Sacris li-
teris non reperiri; Voce autem ὑποστάσει, Apostolum, dogma-
tum tradendorum necessitate adductum, usum fuisse. Proin-
 de voces istas, ad opinionem Sabellii explodendam, admittendas
 esse decreverunt, ne, verborum inopia, rem, qua triplici nomi-
 ne nuncupatur, quasi unam putare cogamur; sed ut singula
 nomina Trinitatis, ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει, h. e. in propria subsisten-
 te Persona Deum significent; auctore Socrate Hist. Eccles.
 Lib. 3. C. 5. p. m. 619. & Sozom. Hist. Eccles. Lib. 5. c. 11.
 p. m. 347. *Concilium Constantinop. I.* Oecumenicum secun-
 dum, in Epistola Synodica, ad Damasum, aliosq; Romæ
 congregatos Episcopos, ex Baptismi formula, conclu-
 dit: *Unam esse Patris Filii & Spiritus S. aequalitatem, dignita-*
tem & coeternum regnum in tribus perfectis ὑποστάσεων, id
est, in tribus Personis; apud Theodoretum Hist. Eccles.
 lib. 5. c. 9. p. m. 151. *Concilium Chalcedonense* in Expositio-
 ne Fidei, unam Christi Hypostasin adserens, procul dubio
 Personam intellexit. *Concilium Constantinopol. V.* Canone 1.
 Anathema dicit negantibus Trinitatem Consubstantia-
 lem in tribus Subsistentiis s. Personis adorandam. Ibid.

Can. 4. 5. 7. 8. unam in Christo Subsistentiam (Personam) agnoscit. ap. Caranzam in Summa Concil. p. m. 312. seq. Similiter Concilium Constantinopol. VI. Generale appellatum contra Monotheletas habitum, pluribus locis, nominatim in Epistola Agathonis, it. Sophronii actandem in Expositione Fidei ap. Caranz. p. 450. 451. 453. 457. 458. Imperatores Valentinianus, Valens & Gratianus, in Epistola ad Episcopos Asianos, confitentur, unam eandemq. Essentiam esse Patris, & Filii & Spiritus S. in tribus Personis, hoc est, in tribus perfectis, ut Græci loquuntur, ὁμοούσιον: apud Theodoret. Histor. Eccles. lib. 4. c. 7. p. m. 114. Ex Patribus Vocem hanc pro Persona usurpant Dionysius Alexandrinus, Basilius Magnus, Gregorius Nazianzenus, Gregor. Nysenus, Chrysostomus, Isidorus Pelusiota, Amphilocheus, Joh. Damascenus &c. quorum testimonia collegit Petavius Dogm. Theol. Tom. 2. lib. 4. C. 1. §. 13. p. m. 318. 319. Hos deinceps secuti sunt Scholastici, & Protestantium, Doctores in universum omnes, hancque significationem Hypostaseos unanimiter probaverunt. Ad Consensum fundamentalem Parrum, in speciem, disidentium eo melius intelligendum non dividæ erit adhuc adjicere verba Ruffini Histor. lib. 1. c. 29. *Sed et de Differentia Substantiarum & Subsistentiarum sermo eis per Scripturam motus est; Græci ὁμοούσιος & ὁμοῦσιος docant. Quidam enim dicebant Substantiam & Subsistentiam unam videri, & quia tres substantias non dicimus in Deo, nec tres Subsistentias dicere debeamus. Alii vero, quibus longe aliud Substantia, quam Subsistentia, significare videbatur, dicebant, quia Substantia ipsa rei alicujus naturam rationemque, qua constat, designet; Subsistentia autem uniuscujusque persona hoc ipsum quod extat & subsistit ostendat. Ideoque propter Sabellii hæresin tres esse Subsistentias confitendas; quod quasi*

quasi tres subsistentes personas significare videretur, ne suspitionem daremus, tanquam illius fidei sectatores, quæ Trinitatem in nominibus tantum, & non in rebus ac subsistentiis consistitur. & verba Joh. Damasceni Dialect. c. 42. Nomen hypostasis duo significat: interdum simplicem extantiam: qua in nomine idem est usita & hypostasis. Unde quidam e Sanctis Patribus naturas ipsas appellarunt nempe hypostases. Alias extantiam illam, qua est per sese, & propriam habet consistendi rationem. Atque in ista significatione individuum designat numero differens. Atque hoc posteriori sensu Patres Catholici Nomen Hypostaseos Sabellio opposuerunt, felici successu. Duplicem Interpretationem *Loci Hebr. 1, 3.* supra allatam quod attinet, utraque est Orthodoxa: Si enim Pater & Filius ad se invicem referantur, ut Relatum ad Correlatū, vox *ὑποστάσις* relate pro Persona Patris accipietur, quæ est Archetypum, ad quod imago expressa s. Character & Correlatum, quod est Filius, refertur, sive cuius formam imago hæc exprimit; Si verò per vocabulum Hypostaseos id intelligatur, in quo conveniunt Prototypum & Imago s. Character ac res Characterisata, vox hæc significabit ipsam Essentiam Patris. Vid. Gerhard. Exeg. de Trinit. §. 55. & D. Joh. Bened. Carpov. Specim. Theol. Chemnit. Loc. 3. Cap. 1. Th. 6. §. 3. p. 85. *Secunda* Vox Personam significans, est *πρόσωπον*, qf. d. *πρός ὄπτα* ad faciem, ad visum s. ad oculum; ita ut ratione Erymi sit, externa Species vel apparentia. Unde Significat 1. externum Statum s. Conditionem hominum s. externas vel animi, vel corporis vel fortunarum qualitates, sive illæ veræ sint sive apparentes, quæ ad Statum Causæ minimè pertinent; quales sunt v. gr. Scientia, Eruditio, Ars; Statura, fama, robur; Genus, Patria, Gens, Opes, honores: Quapropter, vetamur

πρόσωπον

προσωποληψίᾱν. Jac. 2, 9. 2. ipsam hominum vel Entium
 rationalium s. Intellectualium substantiam & subsisten-
 tiam, quo sensu Paulus accipit 2. Cor. I, II. atque hic ac-
 cipienda est. *Idque* magis elucebit ex *Tertia*, hic atten-
 denda, Voce, *Persona*, quæ non à *personando*, quod C.
 Bassus ap. A. Gellium lib. 5. c. 8. vult, formatur; Sed
 rectius juxta Scaligerum lib. I. Poet. Cap. 13. & Christ.
 Becmanum Orig. Lat. Ling. p. m. 845 846. dicitur, quasi
 περὶ σῶμα. Ratione Significationis, observante Matth.
 Martinio in Lexico Philol. est *Persona* 1. figura eminens
 in ædificiis, quæ vel ore vel alia corporis parte aquam
 fundit; inde ita dicta, quia plerumque hominem aut
 etiam aliud quid repræsentat. 2. facies ficta apposititia,
 s. Larva Scenica, eum in finem assumpta, ut melius
 eum, cujus loco est, referre possit. 3. homo qui sub
 hujusmodi figura alium repræsentat; ut in Comœdia
 vel Tragœdia quis Regem vel Servum agit. 4. Acci-
 dens Conditio vel status hominis, s. qualitas, qua homo
 differt ab homine, tum Animo, tum corpore, tum for-
 tuna, & 5. homo dicta qualitate præditus. Quo sensu
 Deus Judicibus prohibet Personarum respectum Lev.
 19, 15. Deut. 1, 17. Prov. 18, 5. Prov. 28, 21. 6. homo insigni
 qualitate sive in Ecclesia sive Rep. præditus, ut Episco-
 pus, Senator, Consul. Quæ acceptiones omnes hic alie-
 næ, sunt. 7. In Sacris; Individua Substantia intelligens
 quælibet, sive increata, divina; sive creata, Angelica
 vel humana; ὑψίστου νοερόν, subpositum intelligens
 vel intellectuale, dicta. Quæ *Persona* significatio, quat.
 ὑπόστασις divinam infert, est hujus loci. Estque Latina
 vox ἄγραφος; Nam, docente Augustino, lib. 7. de Trinit.
 c. 4. *Licuit loquendi & disputandi necessitate tres Personas
 dicere, non quia Scriptura dicit, sed quia non contradicit.*
 Quam-

Quamvis verò Personæ Vox proprie non Abstracta, sed Concreta sit, quæ præter formam, quæ est Personalitas, Subiectum quoque infert cum forma à qua denominatur; quandoque tamen Abstractè sumitur: Unde fit, ut Personæ divinæ etiam bifariam considerentur; vel *Concretivè*, quando res cum Modo Subsistendi, voce Personæ indicatur, ut cum Filius dicitur existere in forma Dei, Phil. 2. 6. vel *Abstractivè*, quando Persona ipsam Personalitatem s. rationem subsistendi notat, ut cum Filius dicitur Character Hypostaseos Patris, Heb. 1. 3. Inde duplex quoque *Personæ Divinæ Definitio* orta est; altera *Concretiva* qualis est illa Boethii: *Persona est rationalis natura Individua Substantia*; vel illa Melanchthonis & Ursini: *Persona est Individuum Subsistens, vivum, intelligens, incommunicabile, non sustentatum ab alio, nec pars alterius*; Vel Persona est *Suppositum intelligens*: altera *Abstractiva*, qualis est Joh. Calvinii Lib. I. Inst. c. 13. §. 6. ubi dicit, *Personam esse Subsistentiam in Essentia Dei, qua ad alios relata Proprietate incommunicabili distinguitur*. Et aliorum: *Persona est Natura Intellectualis incommunicabilis existentia*; qui ea in re sequuntur Justinum Mart. & Damascenum, qui Personam per *τρόπον υπαρκείας* s. *modum subsistendi* definiverunt. Cartesiani volunt, Personalitatem non inferre aliquid Positivi, sed esse meram negationem Conjunctionis essentia divinæ cum alia re, ad constituendum unum Suppositum; qua in re, ratione Personarum Creaturarum, Scotistas sibi consentientes habent; Verum præstat, dicere, quamvis modi illi subsistendi plerumque negativè per Incommunicabilitatem exprimentur; Personalitatem tamen, saltem in Divinis, inferre ejusmodi Complementum positivum per quod Essentia ita completa sit in se, ut cum alia re

C amplius

amplius conjungi vel uniri non possit; ac proinde incommunicabilitatem illam non in merè negativo, sed in aliquo Positivo, quod sit formaliter Personæ constitutum, fundari, etsi difficile dictu sit, quid sit illud Positivum. Nam aliàs Trinitatis Conceptus merè negativus esset, ac tres Personæ Trinitatis in Esse suo personali constituerentur atque à se invicem per puram negationem distinguerentur, & opera personalia ad intra non nisi negativum Principium haberent. Justinus Martyr in Expositione Fidei docet, Personam divinam esse *τρόπον υπάρξεως* s. *Modum existendi*; *ὑπάρξεως* voce híc non generaliter pro Existencia s. Extantia (ut Thomas Aquinas sæpe loquitur) neque pro Essentia personis communi, sed pro peculiari, singulari, & proprio existendi s. subsistendi modo, accepta; quem *ὑπάρξεως τρόπον* Cyrillus Alexandrinus *ὑπαρξιν ἰδίαν, τὴν κατ' ἰδίαν ὑπαρξιν, & τὴν καθ' ἑαυτὸν ὑπαρξιν*, eodem sensu, quo *ὑπόστασιν ἰδίαν* appellat. Vid. Petav. Dogm. Theol. Tom. 2. l. 4. c. 2. §. 11. 12. p. m. 325. 326. 327. Neque huic phraasi quidquam decedit, etiamsi istius *Expositionis fidei* Auctor Justinus Martyr esse negetur, ut volunt Bellarm. de Scriptor. Eccles. p. m. 32. & Rivetus in Critico Sacro, &c. Sufficit enim, quod ejus Auctor sit Doctor Catholicus & Orthodoxus, & quod alii Patres eandem Vocem adhibuerunt.

IV. Vox, *ὁμοούσιος*, *Consubstantialis*, instar Lapidis Lydii fuit, quo Catholici ab Arianis dignoscebantur. Nam Cum Arius cum Sequacibus non negaret Christum esse Deum, minorem tamen Patre, etiam ratione Deitatis, ante Creationem hujus Universi *ἐξ οὐ οὐρανῶν* creatum, ad Conditoris sui tamen *τελείαν ὁμοούτητα, perfectam*

fectam similitudinem, per quem, Spiritum, Angelis multo præstantiorem ac superiorem, ut Instrumentum, Deus Pater omnes reliquas Creaturas produxerit; ac proinde *ετερόσιον*, *diversa à Patre essentia*, assereret; Voluerunt Orthodoxi Arianis omnes latebras præcludere, omnesque rimas elabendi obstruere, dicendo, Filium Patri esse *ὁμοῦσιον*, *Consubstantialem*, ac *συναριθιον* *Coæternum*, utpote ab æterno genitum, non factum; quod Lutherus, significantibus verbis, ita exprimit Lib. de Concil. & Eccles. Tom. 7. Jen. Germ. fol. 257. Da es gieng an das Herz / daß Christus homouſius sey / mit dem Vater / das ist / das Christus mit dem Vater gleich und einerley Gottheit / gleich und einerley Gewalt habe / da kanten sie keinen Lück / Loch / Rand noch Zwang mehr finden. Non dixerunt Personas Trinitatis *μονοσις*, i. e. quamlibet personam habere suam essentiam solitariam & nullum aliud individuum suæ Substantiæ simile habens, quales sunt Species Monadicæ, ut Sol, Luna, Cælum; quo Sensu tres Dii admisi fuissent: neque *συνσις* i. e. *essentiâ conjunctos*, etiamsi unus non sit ab alio, neque eandem essentiam communem singularem habeat, quo sensu homines sunt *συνῆσοι*, qui unam communem essentiam habent; vel (quod Petavius vult) quia vox *συνσις* significat *τὴν συναλοφὴν* s. Confusionem Personarum; De quorum vocabulorum discrimine Epiiphanius in Ancorato N. 6. scribit: *ὁ συνσις, ἀλλ' ὁμοσις, τῆς ἐν ἐξωθεν τῆ πατρὸς γεννηθεὶς, ὡς τινες ἐιρανεῖα φέρονται, θέσει θέλοντες εἶναι τὸν ἕν καὶ ἐν ἀληθεία. συνδσιμος δὲ τῆς πίστεως, ὁμοσιον λέγειν. ἰάν γὰρ εἴπης τὸ ὁμοσιον, ἔλυσας Σαβελλίῃ τὴν δύναμιν. ὅπῃ γὰρ ὁμοσιον, μιᾶς ὑποστάσεως ἐστὶ δὴλωτικόν.* Neque *ταύοσις*, i. e. *ejusdem Essentia & Subsisten-*

ssistentia, ne vox ista, à nonnullis usurpata, Sabellianum ad dogma trahatur; ut ait Epiph. Hær. 76. N. 7. Sed *ὁμοούσιος* dicimus, pergit ibid. Epiphanius, ut *Sancta Fides* habet, ut particula *ὁμοούσιος* perfectas personas significet, quoniam *Filius ex Patre, Perfectus ex perfecto; perfectus itidem est Spiritus S.* Quod tamen non ita accipiendum est, q̄. *ὁμοούσιος* proprie *Perfectum* significet; Sed quod unitatem ac identitatem naturæ inferat, quæ in singulis perfecta & integra est. Vid. Polan. Synt. Theol. l. 3. c. 8. §. 4 p. m. 620. 621. & Petav. Dogm. Theol. Tom. 2. l. 4. c. 5. §. 17. p. 357. Vox *ὁμοούσιος* Arianis, quia eâ se constringi sentiebant, adeò invisa fuit, ut eam non solum recens Patrum Nicænorum inventum, Scripturæ & Veteribus prorsus ignotum, sed & Catholicos propter hanc Vocem adhibitam, *Homousianos*, vocârint; Ad fraudem igitur converfi Synodum Nicænam unius literæ adjectione corrupuerunt, ac pro *ὁμοούσιος* ejusdem *essentia*, *ὁμοούσιος*, *similis essentia*, posuerunt. Theodoretus Hist. Eccl. l. 2. c. 18. p. m. 70. Qua fraude circumventi non pauci simplici-ores Orthodoxi, præsertim in Concilio Ariminensi & Seleuciensi, ambiguae Arianorum formulæ subscripserunt. Quam inconstantiam illorum temporum Hilarius, Pictaviensium Episcopus Catholicus, ad Constant. Imperat. deplorat his verbis: *Post Nicænam Synodum nihil aliud quam Fidem scribimus; dum in verbis pugna est; dum de novitatibus questio est; dum de ambiguis, dum de Auctoribus querela est; dum de Studiis certamen est; dum in consensu difficultas est; dumque alter alteri anathema esse cœpit, propè jam nemo est Christi.* Proximi anni Fides quid immutationis habet? Primum Decretum Homousion decernit taceri: Sequens rursus Homousion decernit & prædicat: Tertium Usiam simpliciter à Patribus præsumptam per indulgenti-

am excusat: Quartum non excusat, sed condemnat. Tandem
 eò processum est, ut neque penes nos, neque penes quenquam
 ante nos, sanctum exinde aliquid atque inviolabile perseveret.
 Annuas atque menstruas de Deo Fides decernimus, decretis
 pœnitentis, pœnitentes defendimus, defensos anathematiza-
 mus, aut in nostris aliena, aut in alienis nostra damnamus &
 mordentes invicem jam absumpti sumus! Non dissimulan-
 dum quidem, Patres Catholicos, Synodo Nicæna anti-
 quiores, numero 70, secundum Athanasium; vel se-
 cundum Hilarium 80, in Concilio Antiocheno A. 275.
 contra Paulum Samosatenum habito, diserte negavisse,
 Filium esse Patri *ὁμοῦσιον*; Verùm non simpliciter id
 negaverunt, sed ex mente Samosateni, qui vocem hanc
 corporaliter accipiebat. Samosatenus enim negabat
 Filium ab æterno Deum exstitisse, sed in tempore De-
 um factum esse, hoc usus Argumento, quod nisi ita esset,
 consecuturum esse, illum esse Patri consubstantialem, adeoque
 tres esse Substantias, unam primariam, duas ex illa derivatas;
 nam ita perperam τὸ ὁμοῦσιον interpretabatur, ut in re-
 bus creatis & corporeis una aliqua Substantia diversa &
 separata altera propagetur: ita & in Divinis futurum.
 Atque hoc, & non alio, sensu Patres Antiocheni Filium
 Dei, Patri *ὁμοῦσιον* esse negaverunt; Patres Concilii Ni-
 cæni verò eo sensu, quo ambo Dionysii, Romanus &
 Alexandrinus, Concilio Antiocheno antiquiores, Fili-
 um Patri *ὁμοῦσιον* esse dixerunt. Vide Polan. Syntagm.
 Theol. lib. 3. c. 8. §. 4. p. m. 621. & Petav. Dogm. Theol.
 lib. 4. c. 5. §. 2. p. m. 348. Notat verò hîc Vocabulum
ὁμοῦσιος Identitatem Essentia non Specificam, sed Numericam;
 Equidem Steph. Curcellæus Relig. Christ. Instit. lib. 2.
 c. 20. §. 5. p. 74. & Dissertat. de Vocibus Trinitatis, Per-
 sonæ &c. §. 70. seqq p. m. 850. 851. seqq. magno conatu

probare satagit, Patres Voce *ὁμοῦστος* Unitatem Specificam non Numericam significasse. Verum Resp. 1. quamvis Patres non semper in rigore Scholastico locuti sint, attamen 2. cum hæc hujus Vocis, de specifica tantum Unitate, significatio tres æquales & coæternos Deos inferat, inde religio nobis sit, hanc sententiam Patribus tribuere; præsertim 3. cum Patres unam eandemq; Essentiam Patri & Filio contra Arianos tribuerint; & 4. eo nomine Patrem & Filium *συνεσίς* esse negaverint, ne solam Unitatem & identitatem Specificam agnoscere viderentur. Ita enim Epiphanius in Ancorato N. 6. Filius Patri non *συνεσίς* h. e. simul essentiam habens, sed *ὁμοῦστος* i. e. coessentialis vel Consubstantialis, h. e. non extra Patrem genitus, velut quidam per cavillum dicunt &c. Vid. hic p. 19. 5. Athanasius lib. de Decret. Synodi Nicæn. Tom. 1. fol. 269. conceptis verbis identitatem Specificam, qualis inter Parentes & Liberos locum habet, hinc excludit: *Siquidem Corpora invicem similia distare possunt & longè à se invicem disjungi, quales sunt liberi, qui similitudine parentes referunt, quomodo descriptum est de Adamo, & ex ipso genito Seth, quod fuerit illi κατὰ τὴν ἰδέαν specie similis; Caterum quandoquidem illa ex Patre Filii generatio, alia est a natura hominum, Filiusque non solum similis, sed indissociabilis est a Patris Substantia, & quia ambo unum sunt, semperque in Patre est Verbum, & Pater in eo sicut splendor respectu lucis, ideò Synodus re perpen-
sa Consubstantiales esse tradidit. 6. aliàs nihil hinc mirandum & ἀνατάλητον esset, contra communem Patrum Sententiam; Inde conficitur, Patres hic non *ὁμοῦσται* & Unitatem Specificam, saltem non solam, sed numericam intellexisse. Nam 7. controversia caret, quando Patres docent, Christum secundum humanam*

nam

(23.)

nam Naturam nobis ὁμοίον, s. Consubstantialem esse, id non de numerica, sed de Specifica Unitate & identitate accipiendum esse. Quomodo Concilium Chalcedonense definivit: Filium esse ὁμοίον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοίον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. i.e. *Consubstantialem Patri secundum Deitatem, Consubstantialem nobis secundum Humanitatem.* Tandem & Vox ἐμπεριχώρησις hic tangenda est, quæ quidem æquè ut precedens ὁμοίσιος, ἄγραφος est, nec tamen etiam sine ratione à Veteribus adhibita fuit. Significat enim hæc ἐνδιάκλος ἐμπεριχώρησις intimam Personarum divinarum Unionem, *inexistentiam* atque *immanentiam*, quam mutuam *Circumincensionem* & *Circumplexionem* appellant, qua Pater in Filio & Sp. S. Pater & Spiritus in Filio, ac Filius & Sp. S. in Patre sunt. Joh. 10, 38. *Pater in me est & Ego in Patre.* Joh. 14, 10. *Non creditis, quod Ego in Patre & Pater in me est?* Joh. 17, 21. *Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me & Ego in Te, ut & ipsi in Nobis unum sint.*

§. V.

Quia verò hucusque allati & explicati Termini, (saltem non omnes) in Scriptura totidem apicibus non inveniuntur; hinc Sociniani, & Remonstrantes recentiores, atque inter hos Steph. Curcellæus Relig. Christ. Instit. lib. 2. c. 20. p. 73. 74. in Præfat. in Opera Episcopii §. 6. p. 795. seq. & integra Dissertat. de Vocibus Trinitatis, Hypostas. Personæ &c. p. 811. 812. seqq. negant, has Voces in Ecclesia ferendas, & adhibendas, voluntque è contrario, eas ut temerè, nec tantum præter, sed & contra Sacræ Scripturæ mentem ac doctrinam receptas, prorsus eliminandas esse. Nos, præmissis aliquot Cautionibus & Thesis ad Statum Controversiæ rectè percipiendum necessariis, mentem nostram decla-

declarabimus. I. Apud omnes pios Theologos certum est, omnes profanas *κενοφωνίας* (& *κενοφωνίας*, ut Vulgata legisse videtur) i. e. voces vanas & novas vitandas & fugiendas esse, juxta monitum Pauli 1. Tim. 6, 20. *Depositum custodi, devitans profanas vocum novitates.* Nam, cum, & sub, novis vocibus & phrasibus nova & inusitata dogmata invehi solent, quæ litium materiam plerumque præbent. II. In confesso quoque est, ipsis Scripturæ vocibus ac phrasibus, quam fieri potest, religiosissime utendum esse, cum nulla verba, Spiritus S. mentem & sensum exactius exprimant vel exprimere possint, quam quæ ipse Spiritus S. ad mentem suam nobis declarandam, adhibuit atque ore suo consecravit. Qua in re nobis præeunt Apostoli, qui licet *θεόπνευστοι*, plerumque tamen easdem Voces & phrasés usurpant, quibus Moses & Prophetæ usi fuerunt. Unde hæc eorum effata 1. Pet. 4, 11. *Si quis loquitur, loquatur ut eloquia Dei.* 1. Cor. 2, 13. *Loquimur Sermones, quos docet Spiritus S.* 1. Tim. 6, 3. *Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis Sermonibus Domini nostri J. C. & ei, quæ secundum Pietatem est, doctrina, superbus est nihil sciens sed langvens circa questiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidia, contentiones.* &c. 2. Tim. 1, 13. *Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti in fide & in dilectione in Christo Jesu.* Col. 2, 4. *Nemo vos decipiat in sublimitate Sermonum ἐν πιδανολογία.* III. Exploratum item omnibus rerum Theologicarum gnaris est, Terminos in dogmate Trinitatis adhiberi solitos non *absolutè* & *simpliciter* *necessarios* esse, quasi finis, salus æterna, sine illis obtineri, vera fides sine illorum adminiculo tradi, & heterodoxia sine illis dignosci & refelli nequeat. Nam Fides Christiana salva & incolumis est, sive tres Hypostases vel personæ

sonæ *ὁμοῦσι* s. coessentialiales dicantur sive taceantur, modò sincerè recipiatur, quod totidem verbis in Scriptura legitur, agnoscatque Pater, Filius, & Spiritus S. verus Deus, ita tamen, ut Pater non sit Filius, nec Filius Pater, nec Pater & Filius sit Spiritus S. Joh. Calvin Instit. l. i. c. 13. §. 5. Herm. Hildebrandus in Præfat. ad Orthodox. Declarat. Articular. trium p. 67. 68. Gerhard. Loc. Commun. 3. de Trinit. c. 2. th. 42. D. Joh. Bened. Carpzov. Specim. Theol. Chemnit. Loc. 3. C. 1. Thef. 2. §. 6. p. 79. *Necessitas* ergo Terminos & phrasès has adhibendi *hypothetica* tantum, respectu exortarum hæresium, & *Expedientia* erit. Inde manifestum est IV. nec pios Christianos damnandos esse, qui non pravo affectu & contemptu; sed veneratione Scripturæ S. & Confiscientia ducti malint Terminis & phrasibus Scripturæ acquiescere. Sic Lutherus in Confutat. Rationum Jac. Latomi, quæ extat Tom. 2. Jen. Lat. fol. 407. ait: *Quod si anima mea odit nomen ὁμοῦσι & nollem ea uti, modo rem teneam, in Concilio per Scripturas definitam, hæreticus non ero.* Propter quæ verba hypothetica Gregor. de Valentia, & Bellarminus Præfat. in Libb. de Christo p. m. 227. aliique, mala fide Lutherum Arianismi accusant. Vid. & Epist. Calvini 350. V. Constans quoque Theologorum sententia est, Voces & phrasès has Ecclesiasticas Scripturæ Vocibus & phrasibus præferendas non esse. Nec VI. Terminos, præsertim Essentiæ, Substantiæ, Personæ, accipiendos esse secundum Conditionem in Subjecto vel Ente-finito, v. gr. homine; sed secundum Conceptum universalem: Nam Termino multa conveniunt respectu certi Subjecti, quæ in Conceptu ejus Universaliali non requiruntur. Sic Terminus Personæ in Homine infert unam numero Essentiam ab aliis distinctam; v. gr. Petrus quia Persona est, habet suam un-

D

nam

nam numero Essentiam, ab Essentia Johannis distinctam; hoc verò non convenit Personæ juxta Conceptum universalem; ac proinde de Personis divinis dici non debet. Contra quam Observationem sæpe peccant, qui Terminos hos prorsus proscriptos volunt. Præter Theologos hic jam citatos vide omninò D. Martini Hundii Disp. Theol. de Terminis in Theologia usurpandis; & Dn. D. Sam. Strimesii Dissertat. de Pace Ecclesiast. C. 4. His igitur præmissis dicimus: Quandoquidem Voces ac Termini hucusque considerati non sine urgente necessitate, nec temerè, sed ex gravibus causis ab Ecclesia recepti sunt, eos quoque non temerè eliminandos esse, sed tam ad Confirmationem Veritatis quam ad refutationem Errorum pie adhiberi posse. Rationes petimus 1. ab Utilitate. Faciunt enim non solum ad Doctrinæ hujus Explicationem & Confirmationem, sed & ad solidam Errorum confutationem. 2. à Necessitate; quia, sine his Vocibus & Terminis, æquivocationes Adversariorum non tam feliciter detegi, eorumque errores refelli, possunt. 3. à pari ratione in aliis Articulis: Si enim in aliis Articulis Terminos, in Sacris literis non reperiundos, quales sunt, *Peccatum Originale & Actuale, Incarnatio, Satisfactio, Meritum, Lex Moralis, Cerimonialis, Forensis, Sacramentum* &c. usurpare licet, utique & in hoc Articulo id illicitum non erit. 4. A praxi Veterum Ecclesiæ Doctorum: Athanas. Tom. 2. in Disp. cum Ario, coram Probo Judice Gentili: *Ecclesiastica semper moris est disciplina, si quando hæreticorum nova doctrina exurgit, contra insolentes questionum mutationes, rebus immutabiliter manentibus, nominum vocabula immutare.* Greg. Nazianz. Orat. in S. Lumina, *Non est de nominibus odiosa contentione certandum, quandiu syllaba*

Syllaba ad eandem sententiam ferent. August lib. 10. de Civit. Dei Cap. 23. *Liberis vocibus loquuntur Philosophi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt: nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia, etiam de rebus, quae his significantur, impiam gignat opinionem.* Lib. 7. de Trin. c. 4. *Fatemur loquendi necessitate partita esse haec vocabula, cum opus esset copiosa Disputatione adversus insidias vel errores hereticorum.* Et Tr. 97. in Johann. *Adversus impietatem Arianorum hereticorum novum nomen Homousion condiderunt, sed non rem novam tali nomine signaverunt.* Hinc Thom. 1. q. 29. Art. 3. *Ad inveniendum nova nomina, fidem antiquam significantia, coegit necessitas disputandi cum hereticis.* D. Lutherus lib. de Concil. & Eccles. Tom. 7. Jen. Germ. fol. 257. fac. 2. *Daß man nicht solt brauchen mehr oder andere Wort/weder in der Schrift stehen / daß kan man nicht halten / sonderlich im Zanck / und wann die Käßer die Sache mit blinden Griffen wollen falsch machen und der Schrift Wort verkehren; da wäre von nöhten / daß man die Meinung der Schrift / so mit viel Sprüchen gesehet / in ein kurz und Summarien-Wort fasset und fraget / ob sie Christum Homousium hätten / wie der Schrift-Meinung in allen worten ist / &c.*

§. VI.

Quandoquidem autem Sublime hoc Mysterium Captum humanum superat, inde ex Ratione neque à priori, neque à posteriori demonstrari potest. 1. Non à priori, quia Deus ita in hac vita, qualis in se est, cognosci non potest, Exod. 33, 20 seq. Nec à posteriori; Quicquid enim ita cognoscitur, illud per visibilia & manifesta opera Creationis & Communis Providentiæ colligitur; In quibus cum Imago Trinitatis non exprima-

tur, inde ex illis Trinitas quoque cognosci non potest. 2. quia supra Rationem humanam positum est; adeo quidem, ut ne revelatum quidem comprehendere, nedum sine revelatione cognosci & demonstrari possit. 3. quia homines in Statu peccati, Naturâ & Ratione duce, nequidem ad rerum naturalium & sui ipsorum intimam cognitionem penetrant, nedum ut hoc Mysterium, Naturâ duce, demonstrare possint. 4. quia Gentiles sine vero Deo fuisse & Deum ignorasse dicuntur, Eph. 2, 12. Gal. 4, 8. 1. Theff 4, 5. Vestigia quædam Trinitatis in Natura deprehendi observarunt nonnulli Docti Viri; & quidem *In homine, Intellectum*, in Mente hominis, Patrem æternum gignentem Filium; *Cogitationem*, Dei Filium, qui æterni Patris λόγος s. Sapientia vocatur; & *Voluntatem* Amorem ex se parientem, Spiritum S. repræsentare autumant. *In Animalibus*, pergunt, Unumquodque sibi simile gignit, unde *Genitor & Genitus*, h. e. Pater & Filius: Ex mutua autem Cognitione *Mutuus* Amor, quo sibi adhærent; qui respondet Spiritui S. *In Sole*, cui Deus confertur Pl. 84, 12. *Sol* gignit ex se *Radios*, atque ex *Sole & Radiis* proficiscitur *Lumen* s. *Calor*: Ita volunt Patrem esse Fontem Filii & ab utroque procedere Spiritum S. Et sicut *Radius* à *Sole* & ab utroque *Calor* non separatur: Ita neque *Filium* & *Spiritum S.* à *Patre* separari vel dividi: Interim *Corpus solare* s. *Globum Solis* non esse *Radium*, neque *Radium Globum*, ac neutrum horum *Calorem*; Hæc tria tamen non esse tres *Soles*, sed unum *Solem*: Ita unum esse *Deum*, etiam si tres personæ in una *Divina Essentia* subsistant *Substantialibus* suis *Proprietatibus*. *In Aqua*, *Fontem* s. *Scaturiginem* latere sub terra, ex quo *Latex*, atque ex hoc *Fluvius* oritur, qui se longè latèque expandat. In quo Exem-

Exemplo finul & unam eandemque Aquam, & tria distincta, sed inseparabilia tamen, Scaturiginem, Laticem & Fluvium urgent & Myserio nostro applicant. *In Herbis* prædicant tria; *Radicem, Caulem* & inde exsurgentem *Plantam*; quæ tamen innato *Humore* vivant & coalescant. Quæ huc itidem speciosè, ut putant, ut & exempla *Ignis* & *Iridis* trahunt. Vide Mornæum de Verit. Relig. Christ. C. 5 p m. 63. 64. Verùm quis non videt hæc esse tantum Similia, non exigua disimilitudine laborantia? Quæ, si quid præstant, rem aliquo modo quidem, suppositâ Revelatione, illustrant, sepositâ vero revelatione animum non convincunt nec rem solide probant; ac proinde fidelibus quidem, sobrie & caute tamen, ad eos in veritate & Credibilitate hujus Myserii confirmandos, non tamen adversariis, ad eos in Veritate convincendos, proponi possunt. Neque ex *Philosophia Chaldaica, Egyptiaca, Pythagoræa vel Platonica* S. Trinitatis Doctrina probari potest: Nam quæ à Zoroastro, Mercurio Trismegisto, Pythagora, Platone & Platoniciis, aliisque, dicta, leguntur ap. Mornæum de Verit. Rel. Christ. p m. 66. ad 72 adeò obscura & ambigua sunt, ut in sensus diversos trahi queant, & potius de alia Productione intelligenda videantur, quam de Filii à Patre generatione & Spiritus S. ab utroque Processione, vel si quid veri haberent, ab Hebræis hausta dicenda essent; ut taceamus, nonnullos putare, Zoroastro Chamum, Mercurium Trismegistum ipsum Mosen fuisse. Neque ex *Kabbala Judaica* Trinitatis dogma demonstrari potest. Quod notandum est contra Pet. Galatinum, Raymundum Martini, Steph. Ritangel, Joseph. de Voysin, &c. qui volunt, Myserium hoc ex *Kabbala Judaica* probari posse. Petrus Galatinus

na ita in ipsis Scriptis Rabbinarum exposita invenire possemus, multum ad Religionem nostram ex ipsis Judæis confirmandam efficerent. Urget Voysin Kabbalistarum ספירות atque ex illis Trinitatem elicere vult. Verum 1. secundum ipsos Judæos, ex Mysticis ac Symbolicis Kabbalistarum sensibus nullum firmum & apodicticum Argumentum desumi potest. אין משיבין על הרש אין מקשין באגדה. *Non innituntur mystico sensui, neque argumentantur ex Allegorico discursu.* Quibus congruit sententia R. Scherira מדרשות אמרנה הן משכת אזילות *Symbolica s. Mystica Explicationes sunt conjecturales.* 2. Per משכת אזילות *Processionem Emanationum* Kabbalisticæ non intelligunt *Processionem Personarum divinarum, sed Processionem Proprietatum ac Virtutum à Deo emanantium, adeoque Attributionem Divinam.* 3. quod vel inde patet, quod non duas vel tres tantum emanationes; vel ספירות *Numerationes;* (quot tamen tantum admittendæ essent, si per illas Sephiroth tres Personæ divinæ vel duæ à Patre prodeuntes, Personæ intelligerentur) sed decem numerent, videl: 1. Kether, *Coronam,* cui superimponunt *En soph Infinitatem* 2. Binah, *Intelligentiam;* 3. Chochmah *Sapientiam;* 4. Gebburah *Potentiam* 5. Gedolah, *Magnificentiam s. Bonitatem;* 6. Tiphereth, *Gloriam* 7. Hod *Majestatem* 8. Nezach, *Victoriam;* 9. Jesod *Fundamentum,* 10. Malcuth *Regnum s. Schekinah Inhabitationem.* Inde 4. Judæi & rerum Judaicarum periti per *Sephiroth* Attributionem Divinam passim intelligunt. Vid. R. Mosen in Commentar. ad Cap. 1. Jezirah. Menassen Ben Israel lib. de Creat. Probl. 27. p. 105. 106. Cæsaris Evoli Neapolitani librum de Divinis Attributionibus, quæ Hebræi Sephiroth vocant. Joh. Buxtorff. Lex. Thalmud. in Radice ספר Joh. Henr. Hottinger. Thesaur. Philol. lib. 1. c. 3. p. m.

451. 452. &c. 5. Kabbalam Judaicam non continere My-
 sterium Trinitatis inde quoque constat, quia Judæi sunt
 jurati hujus dogmatis hostes Vid. Buxtorff. Synagog.
 Jud. Cap. 3. p. m. 24. 25. 26. Tandem, volunt nonnulli,
 Doctrinam Trinitatis ex *Carminibus Sibyllinis* probari
 posse, in quorum numero est ipse Lactant. c. 6. de falsi.
 Sap. & Bellarm. lib. I. de Christo Cap. II. p. m. 296. Verum
 & hoc non immerito à Theologis nostris negatur. 1. quia
 verisimile non est, Deum mulieribus Ethnicis tanta My-
 steria revelasse. 2. & quidem ita, ut multa clarius præ-
 dixerint, quam ulli Prophetarum, ut loquitur Bellarm.
 c. I. Inde 3. à multis adulterina & supposititia habentur,
 quæ de Christo, & Religionis nostræ Mysteriis in Ver-
 sibus Sibyllinis venditantur; vel 4. si quid veri his sub-
 esset, id ex lectione Bibliorum & conversatione cum
 fidelibus haustum esset. Vide inter alios If. Casaub. Exerc.
 I. cont. Baron. p. m. 53. 54. Christ. Becmani Exercit. The-
 ol. 14. p. 219. 220. seq. Quibus adjicimus Joh. Henr. Hot-
 tingeri de Carminibus Sibyllinis & Kabbala Judaica,
 quoad hanc Materiam, judicium, ex Thesauro Philol.
 lib. I. c. 3. Sect. 5. p. m. 440. *Quo clarius dubii ejusmodi
 libri de Trinitate, Incarnatione Christi, Unione hypostatica &c.
 loquuntur, eò se manifestius rñs vò Deos convincunt. Nihil
 est, quod Eruditis Sibyllarum Carmina eque in suspicionem ad-
 ducat, atque insolens illa & ne quidem Prophetis usitata de ab-
 strusissimis Christianismi Mysteriis discernendi facilitas & per-
 spicuitas. Quasi verò Gentibus Deus in Vet. Test. Mysteria
 sua clarius aperuisset, quam ipsis Judæis! Ita quo sumi Vete-
 rum Judeorum de Novi Test. Oeconomia adsertiones simplici-
 ores & apertiores, eò major de auctoritate eorum ambigendi
 eritur suspicio.*

Ex sola igitur Revelatione. S. Scriptura comprehensâ,
Myſterium SS. Trinitatis recte & ad salutem cognofci
potest ac debet. Nam *nemo ſcit, que in Deo ſunt, niſi Spi-
ritus Dei*, 1. Cor. 2, 11. Quare Chriſtus Matth. 11, 27. docet *Ne-
mo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit niſi Fi-
lius, & cui voluerit Filius revelare.* & Joh. 1, 18. *Deum ne-
mo vidit unquam, Unigenitus Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe
enarrabit.* Dubium tamen motum fuit de Scriptis
Veteris Teſt. An in illis quoque Trinitatis doctrina reve-
letur, atque ex illis cognofci poſſit? Cujus Quæſtio-
nis Negativam defendunt I. Sociniani; quorum Ante-
ſignanus, Socinus, in Animadverſ. 3. in Aſſert. Poſnaniens.
p. m. 38. ſcribit: *Imò iſte Deus trinus nulli Antiquorum (Patri-
archarum) qui verum Deum coluerint; nulli item eorum,
qui verum Deum per Chriſtum agnoverint aut agniture ſint,
cognitus vel fuit vel futurus eſt unquam. Itaque non qui il-
lum reſpuunt, ſed qui amplectuntur, ii non recentem modò, ſed
planè imaginarium Deum habent.* Et in Defenſ. Animad-
verſ. adverſus Gab. Eutropium Cap. 7. p. m. 216. Socino
ſuffragatur Val. Smalcus in Præfat. ad Refutat. Theſ.
Frantzii: *Quis ex Veteri Teſtamento homini ſenſato Dogma
Trinitatis, qualem credit Frantzius, quibus Filii præternita-
tem, ut ſic loquar, quibus Satisfactionis & Meriti Chriſti com-
mentum, & his ſimilia oſtendat? Certe Judæi antiquitus, om-
nibus iſtis Scripturis fidem adhibebant: & tamen iſta por-
tentia, proſus ignorabant. Quid quod non pauci Viri docti
iique inſignes Theologi, ſenſerunt, dogma Trinitatis & alia in
Veteri Teſtamento nullo modo fuiſſe revelata, ſed reſervata
ad Tempora Novi Fæderis?* Joh. Volkelius de Vera Relig.
lib. 5. c. 9. p. m. 405. 406. ſeqq. omnia Vet. Teſt. loca pro
Trinitate afferri ſolita elidere conatur. II. Mennonitæ,

E

aſſe.

afferentes, unicam tantum personam Patris intellectam & agnitam fuisse in V. T. nomine unius Veri Dei Israelis, Trinitatis mysterium minime revelatum, sed velatum fuisse Patribus; Deum sese sub antiquo Fœdere revelasse in genere ut Deum unicum &c. vide Confessionem eorum Faulkelio oppositam à pag. 43. ad 48. III. Remonstrantes; quorum mentem declarat Liberius de Sancto Amore Epist. Theol. 7. p. 185. *Ex neglectu ordinis Revelationum factum est, ut multi crederent S. Trinitatem, ut eam explicant, notam fuisse Veteris Testamenti Patribus; quamvis Doctissimi Christianorum hodie viventium, eam, non in Veteri dicam Testamento, sed ne in Novo quidem videre possint. Lege Locum de Trinitate & videbis inter loca, quibus probari solet, varia adferri è Vet. Testam. qua ita urgentur ab eximiiis illis, si Deo placet, Scripturæ interpretibus, ut contendant, cæcos esse oportere, qui Trinitatem in iis non vident. At si illi sigillatim de Revelationibus Vet. & Novi Testamenti agerent, in ejusmodi errorem non caderent. Loca Vet. Test. in se, non vero relate ad Novum spectarent, atque ex eorum sola consideratione docerent, quid Hebræi Veteres crediderint, non quid Christiani, credere possint. Qua de causa nec Episcopus, nec Curcellæus Relig. Christ. Instit. lib. 2. c. 19. nec Phil. à Limborch Theol. Christ. Lib. 2. c. 17. Veteris Test. dicta pro afferendo hoc dogmate adducunt. IV. Romano-Catholici: è quorum numero Bellarminus Lib. 2. de Christo cap. 6. productis duobus (quarto & quinto) è Veteri Testamento pro hoc dogmate, argumentis hæc subjicit p. m. 329. Notandum cum Theodoro lib. 2. ad Græcos, Deum in Veteri Testamento noluisse proponere mysterium Trinitatis expresse, quia Judæi incapaces erant, & quia recens exierant de Ægypto, ubi colebantur multi Dii, & intraturi erant in terram*
Cana-

Canaan, ubi etiam multi habebantur Dii; ne videlicet præ-
 tarent, sibi etiam tres Deos proponi colendos; voluisse tamen
 Deum adumbrare hoc mysterium, idque multis modis, ut cum
 in Testamento Novo predicaretur, non videretur omnino no-
 dum, vel repugnans Testamento Veteri. & Alph. Salmero
 Proleg. in Evang. XI. quæst. 3. Can. 25. ss. Triadis myste-
 rium nulli unquam menti quantumcunque excellenti, & de
 divinis altissima speculanti pervium fuit aut esse potuit; sed
 in solo Evangelio ejus patefactio & prædicatio mysterii ser-
 vata fuit. Post pauca addit: quod in Vet. Test. Articulus de
 Mysterio Trinitatis nondum credendus proponeretur, quia ejus
 populus nondum poterat esse capax. In Lege semen Dei uni-
 tas contra idololatrias inculcabatur, unde illud in principio le-
 gislationis: Deut. VI. Audi Israel Dominus Deus noster, De-
 us unus est. it: Lucas Brug. in Joh. I. v. 49. Galatinus
 de Arcan. Cath. Verit. cap. I. Quæ in re tamen provocant
 ad consensum Patrum, Tertulliani adversus Prax. Cypri-
 ani Ser. 6. Chrysoft. Oper. Imp. in Hom. 45. Hieron. adv.
 Lucifer. Theodoret. Lib. 2. ad Græcos. Nec tamen Pontifi-
 cii Doctores simpliciter negant, Trinitatem in Vet. Test.
 revelatam fuisse; sed hoc volunt; Fidem Trinitatis Spe-
 cialem, distinctam & explicitam solis Majoribus, i. e. Do-
 ctoribus, ad Salutem necessariam fuisse, necessitate
 præcepti; Minoribus autem i. e. Subditis indoctis non
 item; sed Fidem horum in Fide illorum implicite con-
 tentam & occultatam fuisse. Ita ipse Thom. Secund. 2d.
 quæst. 2. Art. 8. ad. 2. Ante Christi adventum Fides
 Trinitatis erat occultata in Fide Majorum. Gregor. de
 Valent. P. 3. disp. I. q. 2. punct. 5. p. 392. explicitè credere
 Trinitatem est necessarium necessitate præcepti ante tempus
 Gratia ut Majores tantum illud debuerint explicitè credere.
 Tanner. Tom. 3. Disp. I. q. 7. dub. 2. Assert. 4. n. 60. In

Lege Natura post lapsum, & in statu legis Mosaica necessitate praecepti majores quidem explicite credere tenebantur SS. Trinitatem & Incarnationis Christi mysterium, etiam quatenus per mortem & resurrectionem suam redempturus erat Genus humanum; minores autem non item. Interim tamen fatendum est, si quis ex minoribus hanc veritatem fidei sufficienter edoctus fuisset, ab eo tum quidem eam veritatem negari nullo modo potuisse, sed ei quoad Specificationem actus credendum fuisse. At non ideo tamen Minores per se hujus Fidei praecepto tenebantur, ita ut in ejusmodi veritatem inquirere eamque ex instituto addiscere debuerint. Nos statuimus SS. Trinitatem in Vet. Test. quoque non quidem tam clare, quam in Novo Test. Sed longè obscurius, prout Oeconomiae illius ratio & Ecclesiae adhuc infantis Status & Conditio exigebat; Sufficiens tamen, pro ratione illius Oeconomiae & Status, in gratiam non solum Majorum i. e. ejus Ecclesiae Doctorem, sed & Minorum i. e. fidelium etiam Indoctorum; In Novo verò Test. clarissimè, revelatam esse.

§. VIII.

Pro afferenda ergo hac Veritate afferemus I. ea Veteris Test. loca, quae Indefinitè *Pluralitatem* aliquam inferunt; qualia sunt, 1. Gen. 1. v. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & Similitudinem nostram.* ubi Deus non alloquitur Angelos, nam ad illorum imaginem homo conditus non est. Gen. 3. v. 22. *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est.* Ubi observandum, quod Onkelos quidem כִּמְנוּ *Ex nobis*, reddiderit *Ex eo*; vel *à seipso*. Verum praeter Judaeos Versionem nostram usitatam probant, Septuaginta interpretes, Vulgatus, Tremellius, Lutherus, Piscator, Angli, Galli, &c. A quorum communi consensu temerè recedendum non est. Gen. XI, 7. *Ve-*
nite

nite descendamus, & confundamus linguam eorum. Ef. 6, 8.
Quem mittam & quis ibit Nobis? Ad quæ loca excipien-
 ti; Deum numero plurali honoris causa, more Regum
 & Principum ita loqui; Respondemus. 1. Reges & Prin-
 cipes dudum ita loqui, non ex ambitione, sed potius
 modestiâ, ut se non tantum suo sed & Optimatum nomi-
 ne mandare & agere testentur. 2. In ipsa Scriptura etiam
 Gen 29, 27. Job. 18. 2. 3. Dan 2, 7. 8. Cant. 1. 3. Laban, Bildad, Da-
 niel, Ecclesia de se & Amicis; Joh 3, 11. Christo de se, Joh Bap-
 tista & Discipulis, ita locuti sunt. 3. Probandū autem esset,
 Reges. quorum *in Scriptura* mentio fit, Pharaonē, Saulem,
 Davidem, Salomonem, Nebucadnezarem &c. ita locutos
 esse. & 4. Deum de se & quidem semper ita loqui. Quod fal-
 sum esse omnes agnoscent. Neque Deus, saltem Gen. 1, 26.
 Angelos allocutus est, quia Angelos in societatem Crea-
 tionis non assumsit. Pluralitatem Indeterminatē quo-
 que innuunt 2. loca. in quibus Deus à Deo distinguitur,
 non sanè essentialiter, sed personaliter, qualia sunt Gen.
 19. 24. *Pluit Dominus Sulphur & ignem à Domino.* Pf. 110, 1.
Dixit Dominus Domino meo. Hof. 1. 7. *dicit Dominus: Sal-*
vabo eos in Domino Deo suo. Dan 9, 17. *Exaudi Deus noster*
Orationem servi tui & preces ejus &c. propter Dominum. Eò
 spectant 3. Testimonia, quibus Deo Filius tribuitur. Pf.
 2, 7. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* coll. cum Heb.
 1, 7. Zach. 3, 9, 10. *Adducam servum meum Zembach* (Ger-
 men) *quia ecce lapis, quem dedi coram Josue, super lapidem*
unum septem oculi sunt. Prov. 8, 22, 23, 24. *Sapientia dicitur*
principium via Dei, uncta à Sæculo, genita, antequam
terra fieret. Prov. 30, 4. *Quod nomen est ejus & quod nomen*
Filii ejus, si nosti? Huc item referuntur 4. loca, mysterio
 non carentia, in quibus Deus emphaticè Numero plu-
 rali vocatur, Creatores, Factores nostri, h. e. Creator
 noster, ut Pf. 149, 2. *Laterur Israel in Factoribus suis* i. e. Con-
 ditore

ditore suo. Eccles. 12, 1. *Memento Creatorum tuorum.* Job. 35. 10. *Ubi est Deus, Factores mei dans Cantica?* Es. 54, 5. *Dominatores tui, factores tui, Dominus Zebaoth nomen ejus.* Jos. 24, 19. *Jehova Elohim sancti est.* 2. Sam. 7, 23. *Iverunt Elohim.* Præter Lombardum, Abælardum, & Lutheranos, ex Reformatis Bullingerus, Polanus, Junius, Piscator, Capellus, Jac. Altingius, aliiq; ex nomine אלהים constructo cum Verbo singularis Numeri, v. gr. Gen. 1, 1. אלהים *Elohim creavit*: pluralitatem Personarum in Dei Essentia probare satagunt: Quorum pium Studium ad fideles in veritate confirmandos nos quidem non improbamus. Attamen cum plerisq; Reformatis, nominatim Calvino, Mercero, Pareo, Gomaro, Buxtorffio, Drusio, Riveto, C. Schotano, Wendelino, Burmanno, Turretino, Leusdeno, aliisque, & ex Pontificiis, Cajetano, Bellarmino l. 2. de Christo c. 6. p. m. 326. 327. Petavio Theol. Dogm. Tom. 2. c. 7. §. 3 p. m. 138. 139. censemus, pluralitatem personarum in Essentia divina, ex hoc Nomine contra infideles, & alios Antitrinitarios sufficienter & solide probari non posse. 1. Quia nomen Elohim de Personis & rebus singularibus in S. Scriptura dicitur, e. gr. Jud. 13, 12. de uno Angelo, qui Manoæ apparuit; *Moriemur quia vidimus Elohim.* i. e. Angelum. De uno Mose, Exod. 4, 16. Ubi Moses Pharaoni constituitur in Elohim, i. e. Deum. & c. 7. 1. de unico Vitulo, Exod. 32, 31. Neh. 9, 18. de Dagone unico, Jud. 16, 17. de Astaroth, Deo Sydoniorum; Chamosch, Deo Moabitarum; Milcom, Deo Ammonitarum. 1. Reg. 11, 33. in quibus omnibus tamen, nullam pluralitatem, nedum Trinitatem significare potest. 2. Quia de vero Deo adhibitum non semper Deum essentialiter, sed personaliter consideratum significat; ut Ps. 45, 8. *Unxit Te Elohim*
Elohe-

Elohecha, i. e. *Deus tuus*, *supra consortes tuos*. ib. v. 7. *Thronus tuus*, *Elohim*, *Deus*, *in Seculum seu Sempiternum*. Hof. 1. 7. *Servabo eos in Domino*, *Elohehem*, *Deo ipsorum* & Gen. 1. 2. *Spiritus Elohim*, *Dei*, *incubuit aquarum Superficie*. In quibus sane locis nec Trinitatem nec Pluralitatem indicare potest. 3. Quia & alia nomina pluralia dominium significantia, qualia sunt *Adonim*, *Bahalim*, sæpenumero per numerum singularem exponuntur, ut. Gen. 24. 9. *Sub femore Abrahami Dominorum suorum* i. e. heri fui. Gen. 42. 30. *Josephus appellatur*, *Vir ille Domini* (pluraliter) *terre*. Gen. 40. 1. *Pincerna & Pistor peccaverunt Dominis suis*, *Regi*. h. e. *Domino suo*. Ex. 21. 29. *Quod si bos cornupeta fuerit ab heri & nudius tertius & indicatum fuerit Domino ejus* (Hebr. בעליו בבעליו *Dominis ejus*) *nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem, & bos lapidibus obruetur & Dominus ejus* (Hebr. בעליו יומת *Domini ejus plur.*) *morte afficietur*. Exod. 22. 11. dicitur *Bealav* de uno domino. it. Ef. 1. 3. Quapropter Buxtorfius Thes. Gramm. l. 2. c. 2. p. 341. de Nominibus, Dominium significantibus, hanc Regulam format: *Nomina Domini, Adon, Elohim, Baal, ex lingua usu & proprietate efferuntur Numero plurali cum antecedente singulari, ad summam dignitatem & honorem excellentissimum Persona indicandum, ut Hebraeorum interpretes tradunt*. 4. Quia Nomen *Elohim*, etiam de *Idolis* usurpatum, construitur cum Verbo singulari; Jud. 16. 23. ubi *Philistæorum Principes* de *Dagone* dicunt: *Tradidit Deus noster* (Hebr. נתן אלהינו) *inimicum nostrum Samsonem in manus nostras*. Eodem modo & Nomen *Adonim* cum Verbo singulari construitur, Exod. 21. 4. *Si Dominus ejus* (Hebr. Domini) *dederit ei in uxorem*. Gen. 42. 30. de *Josepho solo* dicitur: *Domini ter-*

ni terra loquens, pro Dominus. 2. Sam. 2, 7. de solo Saule: *Mortuus est Domini vestri Saul*, pro Dominus vester. Malach. 1, 6. *Domini ego*, pro Dominus ego. Sic & Baalim construitur, Exod. 21, 9. *etiam Dominus ejus morte afficiatur*. Hebr. Domini. Ex quibus exemplis Buxtorff. Thesaur. Gramm. L. 2. c. 10. p. 433. ejusmodi regulam format: *Enallage numeri est, quando nomina dominii pluralia junguntur verbo singulari, ad summam Majestatem exprimendam, sive, ut Hebraei loquuntur, ad indicandum רבוי הכחות pluralitatem virtutum, & potentiarum in persona dominante.*

(5) Si ergo Nomen plurale Elohim pluralitatem personarum infert, idem facient Nomina Adonim & Baalim: Atqui hæc nomina non urgent Affirmantes; Non magis ergo & illud urgeri debet; nulla enim ratio disparitatis afferri potest. (6) Quia veritas & bona causa, infirmis argumentis defensa, Antitrinitariis suspecta redditur, quippe qui, ex unius argumenti imbecillitate, de reliquis judicant, ac præjudicium tum contra veritatem, tum contra argumenta, quibus propugnatur, concipiunt. Argumenta igitur hic non tam numeranda quam ponderanda sunt; quod prudenter monuerunt Theologi his effatis: τὸ ἀδυνάτως τῆς ἀποδείξεως ἐλαττώσις ἀληθείας. Thomas Aq. Summæ P. 1. q. 32. artic. 1. *Cum quis ad probandam fidem Christianam inducit rationes non cogentes, cadit in irrisionem infidelium. Nam credunt, quod hujusmodi rationibus inimitamur, & propter eas credamus.* Lutherus. Tom. 2. Jen. Germ. fol. 475. fac. 2. *Wenn man also mit ungewissen Gründen / und Feil-Sprüchen den Glauben schützet / ist nicht eine Schmach und Spott der Christen bey den Wiederfechtern / die der Sprachen kundig sind? Und werden nur halsstarriger im Irrthumb und halten unsern Glauben mit gutem Schein*

Schein für einen Menschen Traum. Similia habet
 Tom. 6. Witt. Lat. in cap. 18. Gen. fol. 233. fac. 2. Tom.
 10. Witt. Germ. fol. 395. fac. 2. Joh. Calvinus: *Monendi sunt
 Christiani Lectores, ut sibi a violentis hujusmodi glossis caveant.*
 Mercerus: *Imbecillibus, adversus Judæos, nos non debere
 pugnare argumentis, ne nos illis ridiculos præbeamus, lingua eor-
 um imperitia.* Et Chemnitius monet: *Non tam nume-
 randa, quam ponderanda esse testimonia, neque quæri debere,
 quam magnus sit numerus sententiarum, quomocumque con-
 fæcinatarum, sed quam appositè & perspicuè hunc articulum
 Trinitatis doceant & confirment.* II. Probatür hæc Ve-
 ritas 1. locis illis (Orthodoxis confirmandis idoneis) qui-
 bus Dei vel Domini Nomen ter repetitur; Exod. 3, 6.
*Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac & Deus Jacob. & 15.
 Deus Abraham, Deus Isaac & Deus Jacob misit me ad vos,*
 Num. 6, 24. *Benedicat tibi Dominus & custodiat te! Osten-
 dat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui! Convertat
 Dominus vultum suum ad te & det tibi pacem.* Ps. 67, 6. 7. 8.
*Consteantur tibi populi Deus, Benedicat nos Deus, Deus no-
 ster, benedicat nos Deus & metuant eum omnes fines terre.*
 Esai. 6, 3. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Jehovah Deus exercitu-
 um. c. 33. 22. Dominus judex noster, Dominus legifer noster,
 Dominus Rex noster: ipse Salvabit nos.* Conf. Jos. 22, 22.
 Dan. 9, 19. Zach. 1, 3. 2. Locis clarioribus, quibus Trium
 determinata ac distinctior mentio fit. Genes. I. vers. 1. seq.
 distincta mentio fit *Dei* omnia creantis, *Verbi* omnia pro-
 ducentis & *Spiritus* aquis incubantis. Ubi Verbum non
 esse nudum Dei mandatum, adeoque λόγον προφορικόν
 s. externum, prolatitium; neque internum s. mentale,
 evincit collatio hujus textus cum Joh. c. 1, 2. seq. Quo
 faciunt & verba Davidis Ps. 33, 6. *Verbo Domini cali facti
 sunt & Spirituoris ejus omnes exercitus eorum.* Ubi distincte
 F nomi-

nominatur Jehovah, Verbum, & Spiritus. 2. Sam. 23, 1. 2. seqq. novissima Davidis verba hæc sunt: *Dixit Vir, cui constitutum est de Christo Dei Jacob; Spiritus Domini locutus est per me & sermo ejus per linguam meam. Dixit Deus Israel mihi, locutus est fortis Israel, Dominator hominum, justus Dominator in timore Dei.* Quibus verbis David Deum Israelis & Messiam s. Unctum ejus, & Spiritum Sanctum quo actus ipse locutus sit, prædicat, Es. 48, 16. *Dominus misit me & Spiritus ejus,* ubi distincta mentio fit mittentis Domini, missi & Spiritus Dei. Es. 63, 9. 10. 11. 14. *In omni tribulatione eorum, non affecit eos angustia, & Angelus faciei ejus salvavit eos: in dilectione sua & in indulgentia sua ipse redemit eos, & portavit eos & elevavit eos cunctis diebus seculi; Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt, & affixerunt Spiritum sanctum ejus;* ubi diferte recensetur Jehovah, Angelus faciei & Spiritus sanctus. Esa. 11, 2. *Requiescet super eum Spiritus Domini.* it. Es. 67, 1. *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me, ad annuntian- dum & c.* ubi memoratur Dominus, Spiritus ejus & Messias Hag. 2, 5. 6. *Ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum; Verbum quod pepigi vobiscum, cum egrederemini, de Terra Egypti; & Spiritus meus erit in medio vestrum.* Ubi Dei, Verbi & Spiritus mentione ostenditur, Trinitatis doctrinam in V. T. non prorsus ignotam fuisse.

§. IX.

Longe clarius tamen Mysterium hoc in Novo Test. patefactum est. Et quidem I. In Baptismo Christi Matth. 3, 16. 17. Ubi Deus Pater cœlitus emissa voce Filium suum in Jordane, baptizatum, Muneri Mediatorio solennibus his verbis inaugurat: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui! Spiritus Sanctus verò apertis cœlis, sicut columba descendit super Christum.*
Hinc

Hinc Veteres allocuti sunt Arianos: *Abi Ariane ad for-
danem & videbis Trinitatem.* II. In Baptismo nostro
Matth. 28, 19. quem sacrum ritum Christus solennis-
ime ita instituit & consecravit: *Euntes docete omnes gen-
tes, baptizantes eos in nomen Patris, & Filii & Spiritus San-
cti.* Ubi hoc fideliter recolendum: In cujus nomine
Baptismus, s. solennis Christianorum Initiationis Ritus
& Sacramentum Regenerationis, est administrandus,
ille est Verus Deus: A. In Nomine Patris, Filii, & Spi-
ritus S. E. Item in cujus Nomen i. e. Agnitionem, Con-
fessionem, Fidem, Cultum & Obsequium solenniter ini-
tiamur, & obstringimur, is est verus Deus: A. In No-
men, h. e. Agnitionem, Confessionem, Fidem, Cultum
& Obsequium Patris, Filii, & Spiritus S. solenniter initia-
mur & obstringimur. E. III. Joh. 14, 16. *Ego rogabo Patrem, &
aliud Paracletum dabit vobis.* IV. Joh. 15, 26. *Cum venerit Para-
cletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui à
Patre procedit, ille Testimonium perhibebit de me?* V. 1. Cor. 12.
3. *Nemo in Spiritu Dei loquens, dicit Anathema Jesu. Et ne-
mo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu Sancto.* VI.
2. Cor. 13, 13. *Gratia Domini nostri, Jesu Christi, & Caritas
Dei & communicatio Spiritus Sancti sit cum omnibus vobis.* VII.
Gal. 4, 6. *Quoniam estis filii, misit Deus Spiritum filii sui
in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.* VIII. Eph. 2, 18. *Per
Christum habemus accessum in uno Spiritu ad Patrem.* IX. Eph.
3, 14, 16. *Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Chri-
sti, ut det vobis potentia corroborari per Spiritum suum in inte-
riorem hominem.* X. Tit. 3, 5, 6. *Salvos nos fecit Deus per la-
vacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, quem
effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum.*
XI. 1. Petr. 1, 2. *Electis advenis secundum prescientiam Dei Pa-
tris, in Sanctificationem Spiritus, in obedientiam & aspersio-
nem*

nem Sanguinis Jesu Christi. XII. 1. Joh 5.7. *Tres sunt, qui Testimonium dant in cælo: Pater, Verbum & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt.* Ubi non tantum Numerus, ut loquuntur, Numeratus, sed & Numerans habetur. Equidem hic locus in nonnullis Græcis vetustissimis Exemplaribus lectus non fuit; illo quoque quod *S. Thecla*, Fœminæ Nobilis Ægyptiæ, Martyris, manu antè Concilium Nicænum, adeoque ante annos 1400 exaratum putatur, & Ser. Regi Angliæ Carolo I. à Cyrillo Patr. Constantinop. dono missum est, hodieque in Bibliotheca Regia Londini servatur; item in Syriaca, Arabica, Æthiopica; & prioribus B. Lutheri, Versionibus desideratus, atque in aliis Exemplaribus paulum immutatus lectus fuit; unde non solum Blandrata Disp. Albana Actorum diei 2. E. 1. Franc. Davidis cont. Georg. Maj. N. 2. Socinus in Comm. in 1. Joh. 5. p. 416. & in Animadvers. in Assertionem Posnan. 17. p. 69. Enjedin in Explic. Loc. Script. fol. 425. Schmalz. Contra Schopper. de Trin. p. 16. Volkel. de Ver. Relig. libr. 5. c. 9. p. 41. Christoph. Sandius Interpret. Parad. Append. p. 376. seqq. aliique Antitrinitarii illum adulterinum declarant; Sed & Steph. Currellæus Dissert. de Vocibus Trinit. §. 44. p. m. 833. & Phil. à Limborch. Theol. Christ. lib. 2. c. 17. §. 1. p. m. 95. eum non admittunt; quin Erasmus quoque Annot. in h. l. Lovan. Theol. in eundem loc. & Joh. Bugenhagenius Pomer. in *Propheta Jona Illustrato*. de hoc loco saltem dubitare videntur. Verum Resp. 1. Locum istum supposititium tum demum dici posse, si in nullo omnino Exemplari, adeoque nec in Authentico repertus fuisset, quod tamen falsum est, & Erasmus citato loco refert. se Versum hunc in *Codice Anglico & Hispaniensi*, vidisse & legisse; præter quos etiam in Codice Basileensi repertus est, &

est, & quis dubitet illum in pluribus extitisse? 2. Cyprianus, qui floruit A. Chr 240. sub Decio Imperatore, ac proinde ante Concilium Nicænum vixit, versum hunc citat, lib de Unit. Eccles. p. m 255. *Et iterum de Patre, & Filio, & Spiritu S. Scriptum est: & hi tres unum sunt.* Et iterum Epistola 73. ad Jubajanum: *Nam si baptizari quis apud hereticos potuit; utique & remissam peccatorum consequi potuit. Si peccatorum remissam consecutus est, & Sanctificatus est & templum Dei factus est; quæro cujus Dei? Si Creatoris; non potuit, qui in eum non credidit: Si Christi; neque hujus fieri potest templum, qui negat Deum Christum: Si Spiritus Sancti, cum tres unum sint, quomodo Spiritus S. placatus esse ei potest, qui aut Patris aut Filii inimicus est?* 3. Præter Cyprianum allegat hunc versum Hieronymus & Fulgentius; quorum prior in Epistolas Canonicas præloquens suspicatur, à Latinis Interpretibus, hunc locum depravatum esse, atque à quibusdam Testimonium Patris, Filii & Spiritus S. omissum esse. 4. Quod ab aliis Patribus, Didymo, Athanasio, Hilario, Cyrillo, Chrysofomo & Augustino in Dispp. contra Arianos in aciem productus non est, id procul dubio inde factum est, quia tunc temporis in multis ac proinde forsitan etiam in illorum Codicibus deerat; vel quia maluerunt ex locis non controversis SS. Trinitatem probare, cum præsentirent, se loco controverso contra hostes obstinatos parum profecturos esse. 5. Contextus hunc Versum non adulerinum sed genuinum esse evincit. Ut enim Johannes v. 7. tres Testes cælestes: ita v. 8. tres Testes terrestres introducit. Unde v. 9. 10. II. ratione habita trium testimonium cælestium infert: *Si testimonium hominum recipimus, testimonium Dei majus est: nam hoc testimonium Dei est, quod testificatus est de Filio suo.* 6. Ex quibus elucet, versum

sum hunc ex illis Exemplaribus, in quibus deest, erasum fuisse. 7. Celebres omnes Editiones, Complutensis, Antwerpiensis, Ariæ Montani, Erasmi, R. Stephani, Waltoni aliæque hunc Versum hodie habent. 8. Ipsi quoque Racovienses Versioni suæ Germanicæ A.C. 1630. eum inferuerunt. 9. B. Lutherus corrupto Exemplari in translatione usus est; Quandoquidem autem apparuit, Versum hunc in Verustissimis quibusdam Codicibus haberi, & à Patribus quibusdam citari, non dubitarunt Doctores Lutherani eum Versioni Lutheri inferere. Quantum ad Auctores Expunctionis hujus Versus; multi Orthodoxi putarunt, eam ab Arianis, commissam esse. Verum quia i. Ariani non potuissent omnia, etiam Catholicorum v. gr. Athanasii, aliorumque, exemplaria corrumpere, quorum aliqua tamen etiam corrupta fuerunt, quod inde patere diximus, quia hunc locum in Dissp. contra Arianos non urserunt. 2. Orthodoxi hoc Arianorum Sacrilegium silentio non præteriissent, sed toti Orbi Christiano detexissent, bonæ causæ lucro, malæ verò detrimento; inde probabiliorem censuram illorum Virorum Doctorum sententiam, qui statuunt, ante motas Controversias Arianas, locum hunc ab Antitrinitariis anterioribus, quales fuere, Artemon, Theodorus Coriarius, qui sub Imperatoribus, Commodo, Pertinace & Severo vixerunt & Scripturas se corrigere jactarunt, quod Socrates Hist. Eccles. l. 7. c. 32. p. m. 758. confirmare videtur, inquit, *veteres interpretes significasse, quosdam videlicet esse, qui illam Epistolam depravassent, quod in Christo hominem à Deo separarent.*

S. X.

Evidenter SS. Trinitatem probat Deitas Patris, Filii & Spiritûs S. I. Deitas Patris, extra omnem Controver-

troverfiam & Contradictionem poſita, ex abundantia; tamen, à Nobis paucis probatur I. ex Nominibus Divinis. Gen. 1,1. *Principio creavit Deus cælum & terram,* Pfal. 33,6. *Verbo Domini (יהוה) cæli formati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis exercitus illorum.* Deut. 18, 15. *Prophe- tam de Gente tua & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus (יהוה) DEUS tuus; ipſum audies.* Pf. 45.8. coll. cum Heb. 1,9. *Unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ.* 2. Sam. 23,2. *Spiritus Domini (יהוה) locutus eſt per me & ſermo ejus per linguam meam.* Eſa. 61,1. Filius de Patre ait: *Spiritus Domini (אֲרֵץ יְהוָה) ſuper me, eò quod unxerit Dominus (יהוה) me.* Act. 2, 36. *Deus hunc Jeſum, quem vos crucifixiſtis, Dominum & Chriſtum fecit.* Actor. 3,13. *Deus Abraham, & Deus Jſaac & Deus Jacob, Deus Patrum noſtrorum glorificavit Filium ſuum Jeſum.* LUC. 1,32. *Filius altiſſimi vocabitur.* Joh. 20 17. *Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum.* 2. Cor. 1,3. 2. Cor. 11,31 Eph. 1,3. 17. 1. Pet. 1,3. *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, vocatur.* Illis locis, ubi Deus Filium ſuum mundo dediſſe & in mundum miſiſſe dicitur. Joh. 3,16. Rom. 8.31.32. Gal. 4.1. Joh. 4.9.10. &c. II. ex Attributis divinis Independentia, Infinitate, Æternitate, Omnipræſentia, Immutabilitate, Omnifcientia, Omnipotentia &c. quæ proprietates divinæ Deo Patri, fatentibus etiam Antitrinitariis, competunt. III. Ex Actionibus divinis, ad intra, Generatione Filii Pf. 2, 7. coll. cum Hebr. 1, 5. Prov. 8, 24. *Spiratione Spiritus S.* Joh. 15, 26. & *Opere ad extra interno, Electione noſtra Antefeſulari* Eph. 1, 5. item *Operibus ad extra externis*: Creatione, omnium rerum 1. Cor. 8, 6. *Unus Deus, Pater, ex quo omnia.* Conſervatione & Gubernatione, Joh. 5, 17. *Pater meus uſque modo operatur.* 4. Ex cultu verè divino, qui Patri, etiam citra. Controverfiam & Contradictionem, tribuendus eſt. In

est. In eum enim credere, sperare, eum timere, amare, invocare & colere jubemur. Omnia hæc Deo Patri omnium Consensu adeo competunt, ut inde non solum Sociniani, sed & Remonstrantes Deo Patri præ Filio & Spir. S. singularem quandam *ὑπεροχὴν* s. *ἐξοχὴν* h. e. eminentiam, excellentiam, & prærogativam, etiam ratione ipsius Deitatis, Dignitatis & Potestatis adscribant, Filiumque & Spiritum S. Patri subordinent. Ita Phil. à Limborch Theol. Christ. lib. 2. c. 17. §. 25. 26. p. m. 100. *Ex hisce colligimus, essentiam divinam Filio & Spiritui Sancto esse communem, sed & ex hisce non minus constat, inter tres hasce personas subordinationem esse quandam; quatenus Pater naturam divinam à se habet; Filius & Spiritus Sanctus à Patre: qui proinde divinitatis in Filio & Spiritu Sancto fons est & principium. Communis Christianorum consensus, ordinis ratione, prærogativam hanc agnoscit; Patri semper tribuens primum locum, Secundum Filio, tertium Spiritui Sancto. Sed & est quedam supereminentia Patris respectu Filii & Patris, ac Filii respectu Spiritus Sancti, ratione dignitatis & potestatis. Dignius siquidem est, generare quam generari, Spirare, quam Spirari: Mittens etiam in missum potestatem habet, non autem missus in mittentem. Deus autem Pater dicitur passim misisse Filium; & Filius omnia que facit, ad Patrem auctorem refert. Similia habet Episcop. Instit. l. 4, c. 32, 33. & Curcell. Rel. Christ. Instit. l. 2. c. 19. §. 9, 10, 11. p. 72. & in Dissert. de Vocibus Trinit. §. 60. p. m. 843. 844. Nos distingvimus inter Filium Dei *ἑνωσάμενον*, incarnatum s. economicum, & in statu humiliationis, spectatum; Et Filium Dei *ἀσάμενον*, ante Incarnationem, & Theologicè, consideratum. Priori modo Christus Patre minore est. Deus Pater enim in opere Redemptionis nostræ, ut Rector ac Judex spectatur, qui jura Majestatis divinæ conservat, tuetur*

tuetur & vindicat, coram quo Christum ut Mediatorem, Sponsorem & Advocatum Generis humani comparere & causam hominum agere oportet. Quorsum referenda sunt sequentia scripturæ dicta. Joh. 14. 28. *Pater major me est.* Joh. 5. v. 19. 20. 30. *non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem. Non possum ego à me ipso facere quidquam, sicut audio, judico: & judicium meum justum est; quia non quero voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.* Joh. 6. 38. *descendi de Cælo, non, ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.* Joh. 10. 18. *Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam à me ipso, & potestatem habeo ponendi eam & potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accipi à Patre.* Phil. 2. 8. *Humiliavit semet ipsum, factus obediens usque ad mortem.* Heb. 5. 7. *Christus in diebus carnis sue preces supplicationesque ad eum, qui posset illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* 1. Cor. 3. 23. *Omnia vestra sunt, vos autem Christi: Christus autem Dei.* 1. Cor. 11. 3. *Caput Christi Deus.* conf. Joh. 7. 16. 17. 28. 29. Joh. 10. 25. 37. 38. C. 14. 10. C. 11. 41. 42, C. 12. 49, 50. C. 14. 10. 24. Matth. 12. 18. C. 20. 23. Marc. 13. 32. 1. Cor. 15. 24. &c. Quod vero Christum *ἄσπερον* spectat, asserimus, Filium respectu Essentiæ & Deitatis Patri æqualem esse. Non igitur Pater *ἰν ἕσοχῆν* s. *ἕξοχῆν* i. e. *eminentiam* vel *excellentiam* habet supra Filium, ratione Essentiæ divinæ vel Deitatis & potestatis, quia eminentia ratione ipsius Deitatis tolleret Personarum æqualitatem & Consubstantialitatem; contra Joh. 5. 18. Phil. 2. 6. Joh. 10. 30. 1. Joh. 5. 7. Sed quæ hic à Theologis Orthodoxis admittitur *ἕξοχῆν* s. *ὑπεροχῆν* *Excellentia* s. *eminentia*; vel potius *Prioritas*, est tantum ratione *Modi* tum *in Subsistendo*, tum *in Operando*: *In Subsistendo*,

sistendo, quia & *Ordine personali* Matth. 28. 19. 1. Joh. 5. 7. & *Personali Origine* Pf. 2, 7. Joh. 15, 26. primus est, ac Filium & Spiritum S. præcedit, ut pote qui nullum vel Ordinis vel Originis Principium habet, sed à seipso est, negativè, non positivè; cum reliquæ personæ Originem habeant ab ipso: Filius quidem à Patre solo; Spiritus S. verò à Patre & Filio. Unde Veteres *Patrem, Fontem, Originem* ac *Principium Deitatis* appellant. In *Operando*, quia *ὑπεροχή*, vel potius Prioritas. in operando sequitur *ὑπεροχὴν* s. Prioritatem in Subsistendo. Propter quam Prioritatem etiam Patri Creatio singulariter tribuitur Matth. 11, 25. Act. 4, 24. 26. & in Symbolo Apostolico; item Pater, Filius & Spiritus S. Præpositionibus distinctivis *ἐκ*, *διὰ*, *Per*, & *ἐν* *In*, 1. Cor. 8, 6. Joh. 1, 3. Hebr. 1, 2. 2. Thess. 2, 13. distinguuntur. In operibus quoque Gratiæ, Dei Patris Causa *προηγμένη* Dilectio, Gratiæ & Misericordia prædicatur Joh. 3, 16. Rom. 3, 24. ut & passim initiis Epistolarum Apostolicarum. Quicunque ergo Auctores hoc sensu tantum, sc. ratione Ordinis & Originis Personalis, Deo Patri *ἐξοχὴν* s. *ὑπεροχὴν*, *Excellentiam* s. *eminentiam* quandam tribuunt, orthodoxè sentiunt; quales sunt ex Reformatis Calvinus Instit. 1. 1. c. 8. §. 23. Zanchius lib. 5. de Trib. Eloh c. 7. p. m. 554. &c. Sohnius, Exeg. Aug. Confess. Art. 1. p. m. 134. 135. Polanus 1. 3. Synt. Theol. c. 10. p. m. 637. seq. Henr. Alting. Loc. Comm. part. 1. Loc. 3. p. 38. & Theol. Probl. Nov. Loc. 3. Probl. 33. p. m. 228. ubi hanc Quæstionem ex professo tractat. Chamier Panstrat. Tom. 2. l. 1. c. 4. §. 34. seq. p. 8. 9. Alsted in Supplem. Cham. de Eccles. l. 2. c. 9. th. 17. Matth. Martinius. l. 1. Theol. tract. 3. c. 7. Turretin. Instit. Theol. Elencht. Loc. 3. qu. 27. §. 16. p. m. 308. 309 D. Georg. Bullus, Anglus, Strenuus ille Fidei Nicænæ Defensor, in De-

in Defens. Fid. Nicæn Sect 4. c. 1. 2. 3. p. m. 432. seqq. ubi docet, omnes Catholicos Patres unanimiter Patri ὁμοδοξῶν Ordinis & Originis Personalis tribuisse. &c. Ex Romano-Catholicis. Greg. de Valentia, Tom 1. Com. Theol. dif. 2. qu. 7. Bellarm. l. 1. de Christo c. 10. p. m. 284. 290. qui Patri excellentiam & majoritatem quandam dicto sensu tribuit, cum tamen in Præf. ad Libb. de Christo, Calvino eo nomine dicam scribat, quod Patri ὁμοδοξῶν quandam adscripsit: *Jod. Clichtoveus*, l. 1. de Fide Damasc. c. 11. *Joh. Bapt. Gonet*. *Clyp. Theol. Thom.* Tom. 2. Tract 6. disp. 8. p. 232. 233 &c. ac proinde non in eandem classẽ referendi sunt cum Remonstrantibus; quorum tamen sententiam adoptarunt & stylum imitati sunt *Rad. Cudworth* Anglus, in *The True Intellectual Systeme*; & *Henricus Nicolai*, in *Methodo Trinit.* th. 36. 37. quia Remonstrantes Patri Excellentiam & Eminentiam tribuunt respectu ipsius Deitatis, Dignitatis ac Potestatis, indeque Filium & Sp. S. Patri subordinant Quo sensu citati Reformati & Rom. Catholici Auctores Excellentiam & Eminentiam Patris præ Filio non admittunt, sed æqualitatem Personarum divinarum asserunt, & propugnant.

§. XI.

II. Deitas Filii probatur ex Nominibus divinis esentialibus. I. ex nomine יהוה 1. Num. 14, 22. & Ps 95, 9. Israelitæ dicuntur tentasse Jehovam & Num. 21, 5. 6. Jehova dicitur serpentes ignitos immisisse in populum murmurantem adversus Deum & Mosen; At illud Paulus Christo tribuit 1 Cor. 10, 9. *Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentaverunt, & a Serpentibus perierunt.* 2. Es. 6, 5. *Regem Dominum (יהוה) vidi oculis meis;* At Johannes c. 12, 40, 41. ait, *Esaiam tunc vidisse gloriam Christi & locutum esse*

de eo. 3. Pf. 102. 26, 27. Tu Domine (יהוה) terram fundasti
 & opera manuum tuarum sunt caeli. Ipse peribunt, tu autem
 permanes &c. At hæc Christo applicat Apostolus Heb.
 1, 10. 4. Ef. 4. 35. Parate Viam Domino. Mal. 4. 5. 5. Jerem. 23, 5, 6.
 Et hoc est nomen, quo vocabunt eum: Dominus Iustitia nostra.
 II. Ex nomine Elohim. 1. Pf. 45, 7. Solum tuum Deus, in
 Seculum Seculi. Unxit te, Deus, Deus tuus oleo letitia.
 2. Pf. 68. 19. de Deo, cujus egressus coram populo, cu-
 jus currus sunt myriades; dicitur. Ascendisti in altum,
 cepisti captivitatem: accepisti dona pro hominibus; quod
 ad Christum refert Paulus. Eph. 4. 8. 9. 3. Ef. 40. Rectas
 facite in Solitudine Semitas Deo nostro. III. Ex nomine
 אלהי גבור Ef. 9. 6. Et vocabitur nomen ejus, Admirabilis, Con-
 siliarius, Deus fortis, Pater futuri Seculi, Princeps pacis.
 Ef. 7, 14. Filius è Virgine nasciturus vocabitur Immanuel.
 VI. Ex nomine Adonai & Adon, Pf. 110, 1. Dixit Domi-
 nus Domino meo: Sede à dextris meis. quod Christus ipse
 de se dictum testatur Matth. 22, 42. 43. 7. 5. Dominus à
 Dextris tuis, confregit in die ira sua Reges. Mal. 3, 1. Ecce
 mitto Angelum meum, & preparabit viam suam ante faciem
 meam; Et statim veniet ad templum suum Dominus. V. In
 N. T. ex nomine θεός. Joh. 1, 1. Et Verbum erat Deus.
 Joh. 20, 28. Respondit Thomas; Dominus meus, & Deus me-
 us! Quæ verba olim quidem Theodorus Mopsveste-
 nus, tanquam admirantis & ad inusitatum insperatum-
 que spectaculum attoniti, interpretatus est; Hic enim
 Confessionem Thomæ, per quam, dum palparet manum vel la-
 tus Domini post Resurrectionem, dixit: Deus meus & Domi-
 nus meus, asseruit, non fuisse dictum de Christo à Thomæ: Nec
 enim esse eum Deum dicit, sed miraculo Resurrectionis obstu-
 pescentem Thomam glorificasse Deum, qui suscitavit Christum.
 Verùm hujus sententia in Concilio Constantinop. V.
 Cap. 12. anathemate damnata est. ap. Caranz. p. m. 316.

317. Socino, post aliquot Secula eandem Explicationem repetenti, contradixit ipse Jon. Slichtingius Comment. in h. l. *Quo minus hac verba mirantis esse credamus facit, primo, quod Thomas hac verba Christo dixerit, i. e. his verbis ipsum Christum compellaverit. At enim Johannes: & dixit ei, nempe Christo, non simpliciter dixit, quod admirantis erat. Deinde ex ipsa admiratione non pateret Thoma fides, quam tamen illi Christus mox tribuit: cum etiam speciem apparentem rei alicujus, qua nobis incredibilis videatur, tanto magis admirari possimus, quanto minus rem ipsam verè fieri credamus. Non dubium igitur est, quin Thomas rei veritate convictus, sicut à Christo fuit admonitus, ab infidelitate destiterit, & fidem se præbuerit. Ideoque Christum appellat Dominum suum & Deum suum: quasi dicat: ô Domine mi & Deus mi! Agnoscō te Dominum meum & Deum meum esse, &c.* Act. 20, 28. *Deus Ecclesiam suam sanguine suo acquisivit.* Rom. 9, 5. *Ex Patribus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula: quæ non est Apostrophe ad Patrem, sed doxologia ad Christum pertinens.* 1. Tim. 4, 10. *In hoc enim laboramus, & maledicimur, quia speramus in Deum vidum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium.* Tit. 2, 13. *Expectantes beatam spem, & adventum Glorie magni Dei.* 1. Joh. 5, 20. *Hic est verus Deus & vita aeterna.* VI. ex nomine *υἱος* quod quandoque absolute, quandoque cum apposito Christo tribuitur; Luc. 1, 16, 17. *Angelus de Joh. Bapt. Multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.* Luc. 2, 11. *Natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in Civitate David.* 1. Cor. 2, 8. *Dominum Gloria crucifixæerunt.* 1. Cor. 8, 6. *Nobis est unus Dominus Jesus Christus.* Eph. 4, 5. *Unus Dominus.* 1. Cor. 15, 47. *Dominus è caelo.* Jud. v. 4. *Solus Dominus.* Apoc. 17, 14. *Dominus Do-*

minorum. c. 19, 16. Dominus Dominantium. VII ex nomine, δεσποτης; 2. Pet. 2, 1. Erunt Pseudoprophetae & magistri mendaces, Dominum, qui emit eos, negantes conf. Jud. v. 4. Quibus congruenter Christiani in Primitiva Ecclesia foliti funt Christo quasi Deo Carmen dicere, ftato die: teste Plinio l. 10. Epift. 97.

§. XII.

Luculenter Christi Deitatem quoque probat Divina illa *Generatio*, qua, utpote *Actione* ad intra personali, Deus Pater *Communicatione* ejusdem *Essentia*e divinae *Filium* *Consubstantialem*, verè quidem & propriè, hyperphysicè tamen, ἀκατάληπτος (*incomprehensibiliter*) ἀχροῦτος (*sine successione temporis*) ἀχωριστός (*inseparabiliter s. sine decisione*) καὶ ἀπαθής (*sine passione & mutatione*) genuit ac produxit, & Filius genitus ac productus est. Hac divina *Generatione* & *Filiatione* offenduntur 1. *Judai*, qui volunt, Deo inhonestum esse, habere *Filium*, cum uxorem non habeat; cum tamen in V. T. quoque & *Generationis* ac *Filii* Pf. 2, 7. Prov. 8, 22. seq. Prov. 30, 4. & קצץ *Germinis* Es. 4, 1. Jer. 23, 5. c. 33, 25. Zach. 3, 8. c. 6, 12. mentio fiat. 2. *Muhammedani*, qui in Alcorano Azoarâ 29. ajunt: *Ob hoc turpe dictum* (Patrem habere *Filium*) *ferè cælum se confudit, & tellus aufugit, omnisque mons cecidit.* Azoar. 31. qui Deum *Filium* habere credit, *gehennam ingressurus*, dicitur, *prout mali merentur.* Azoar. 32. *ab avibus devorandus.* 3. *Ariani*, qui statuerunt, Christum quidem *Filium Dei* dici, sed propter *Creationem* antefecularem ex ἕκαστων; & propter *Conceptionem* à Spiritu S. it. propter *Resuscitationem* ex mortuis, ac propter *Exaltationem* ad dextram Dei & potestatem Christo datam super omnia. 4. *Sociniani*, qui contendunt, Christum *Filium Dei* potissimum esse ac dici

1. prop-

1. propter Conceptionem à Spiritu S. Luc. 1, 35. 2. propter segregationem & sanctificationem ad Munus Mediatorum Joh. 10, 34. 35. 36. 3. propter Resuscitationem à mortuis, quò referunt Act. 13, 33. 4. propter Exaltationem & ejectionem ad dextram Dei Act. 2, 36. 5. propter datam Christo potestatem super omnia in cœlo & in terra. Matth. 28, 18. 5. Seculo quidem VIII. A. C. 794. Felix Urgellitanus & Elipandus Toletanus, Episcopi Hispani, docuerunt, Christum secundum humanam Naturam esse *Filium Dei Adoptivum*, per Gratiam Adoptionis, utpote natum de Maria Virgine ex Voluntate Patris, ac proinde nuncupativè Deum; unde Orthodoxi hanc Consequentiam deducebant: admitti *duos Filios*, duasque Personas; nec Dei Filium, sed Hominem, Filium Dei Adoptivum à Filio Dei assumptum, pro nobis passum, crucifixum ac mortuum esse; Quapropter hæc sententia, vulgò Hæresis Felicianæ s. Adoptianorum dicta, ut Nestorianismo affinis, in Synodo Francofordiensi damnata est. Verùm, quia Felix & Elipandus crediderunt, Christum secundum Divinam Naturam verum, naturalem ac proprium Dei Filium esse, ex Substantia Patris genitum, hinc verum cum Patre & Spiritu S. Deum; Error illorum huc directè non pertinet. Quemadmodum autem Arianorum error ex præconceptra Opinione, quod Christus ante conditum Mundum *ἐξ ἑκ δὲ οὐρανῶν* creatus sit; Socinianorum verò, ex præjudicio, quod Christus ex B. Virgine Maria initium suum habuerit, ortus est: Ita Infidelium, Judæorum & Muhammedanorum, ex parte etiam aliorum Antitrinitariorum, error inde proficiscitur, 1. quod *Generationem* accipiant non in universali suo Conceptu, quo sensu ex Damasc. l. 1. r. de Orthod. Fid. c. 8. describitur,

quod

quod sit *Suppositi* alicujus ex alterius *substantia* in similem se an-
dem, numero aut specie, *substantiam facta productio*, inferens
relationem Filii: Unde *Ratio formalis Generationis* confi-
stit, in *dare esse & accipere esse substantiale*; quod in Ge-
neratione in communi, quat. præscindit à Generatione
in certo quodam *Subjecto*, ac proinde in Generatione
divina quoque, locum habet. 2. quod confundant Ge-
nerationem *physicam* cum *hyperphysica*, hancque non li-
berent ab imperfectionibus *physicæ* Generationis (1) à
transitu & mutatione à non esse ad esse s. à potentia ad
actum. (2) à divisione & multiplicatione essentia numerica.
(3) à prioritate & posterioritate temporalis dura-
tionis (4) à formalibus rationibus Generationis acti-
væ & passivæ. (5) à dependentia causali generati à ge-
nerante, & minoritate illius ac majoritate hujus. &c. A
quibus tamen imperfectionibus Generationem hanc li-
berandam esse res ipsa clamat, quia *Generatio hæc Divi-
na & ineffabilis est*, qua *Deus Pater Filium suum ge-
nuit non per modum actus transeuntis; sed per mo-
dum actus immanentis & per emanationem, ut radii à
Sole jugiter emanant; secundum indubitata Sacrarum
literarum oracula: Ps. 2, 7. Dominus dixit ad me: Filius
meus es tu, ego hodie genui te. Prov. 8, 22 23 24. Dominus
possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam fa-
ceret à principio. Ab aeterno ordinata (inuncta) sum & ex anti-
quis antequam terra feret: Nondum erant abyssi & Ego jam
חַיְלִי חַיְלִי concepta (s. genita) eram: nec dum fontes aqua-
rum eruperant: nec dum montes gravi mole constiterant: an-
te colles ego parturiebar חַיְלִי חַיְלִי ubi nec Sapientiam in
genere s. in abstracto; nec Sapientiam Dei essentialem
sed Sapientiam Personalem intelligendam esse, inde pa-
tet, quia mera personalia de ea dicuntur v. gr. clamat,
docet,*

docet, labia sua aperit, filios hominum vocat, habitat in consilio, eruditis interest cogitationibus, per eam Reges regnant & Principes imperant, Creatori adest, ludit coram eo, adhortatur. c. 9. ædificat domum, immolat victimas, parat convivium &c. Neque brevitatis præceptorum permittit ut hic Prosopopœia locum habeat. Versio LXX. Interpr. ὁ κύριος ἐκτίσεν με, textui Originali nullum præjudicium creare potest. Fieri etiam potuit ut Septuaginta vel Scribæ, pro ἐκτίσθη, adhibuerint, ἐκτίσθη, sed eodem sensu: *possedit*; cum jam olim η ut ι pronunciatum sit. Nam possidentur etiam, qui gignuntur; quo sensu Eva Gen 4, 1. dixit: *Possideo* vel *acquisivi Virum Dominum*. Divinam hanc Filiationem quoque probat Mich. 5, 2. *Ex te Bethlehem mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*. Unde non tantum *Zemach, Germen*, dicitur Es. 4, 1. Jer. 23, 5. c. 33, 15. Zach. 3, 8. *Ecce ego adducam servum meum Zemach, Germen*. Zach. 6, 12. *Ecce Vir, Zemach, Germen, nomen ejus*; Sed & Filius Dei vocatur, Dilectus Matth. 3, 17. Marc. 1, 11. Matth. 17, 5. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; ipsum audite! Filius unigenitus* Joh. 1, 18. c. 3, 16. 18. 1. Joh. 4, 9. *Filius Altissimi* Luc. 1, 32. Marc. 5, 7. *Filius proprius* Rom. 8, 32. *Filius dilectionis sue* Col. 1, 13. quibus additamentis ampliantibus Filius hic Dei ab aliis Filiis Dei, jure Creationis vel Adoptionis talibus, quales sunt Angeli & homines, satis distinguitur, ipsisque Angelis præfertur: *Qui cum sit splendor gloria & figura* (expressa imago) *Substantia ejus tanto melior Angelis effectus est, quanto differentius præ illis nomen hereditavit*. Hebr. 1, 3. 4.

§. XIII.

Non minus Deitas Christi probatur ex Nomine

H

λόγος

λόγος S. Johanni familiari Joh. 1, 1. 2. 3. *In principio erat*
λόγος Verbum vel Sermo, & λόγος s. Verbum erat apud De-
um, & Deus erat λόγος s. Verbum. Hoc erat in principio
apud Deum: Omnia per ipsum facta sunt & sine ipso factum
est nihil, quod factum est. &c. & v. 14. Verbum Caro fa-
ctum est, & habitavit in nobis. Et 1 Joh. 1, 1. Quod fuit ab
initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod per-
speximus & manus nostra contrectaverunt de Verbo Vita, hoc
annunciamus Vobis &c. it. 1 Joh. 5, 7. & Apoc. 19, 13. quibus
addunt Luc. 1, 2. Act. 20, 32. nonnulli etiam Hebr. 4, 12.
Quod Nomen S. Johannes non mutuò sumpsit ex Zo-
roastre, Orphicis, Heraclito, & præcipue Platone & Pla-
tonicorum scriptis, quod sibi persuasisse videtur An-
tilius, Philosophus Platonicus, Per Jovem, inquit, Barba-
rus iste cum nostro Platone & Heraclito sentit Verbum Dei in
Ordine Principii esse constitutum, & nostri Magistri Mystera
in suum ipsius librum transulit. Augustinus quoque lib.
10. de Civit. Dei c. 29. refert, se ex Simpliciano, Episco-
po Mediolanensi, non semel audivisse, quendam ex Plato-
nicis dixisse, aureis literis describendum esse Evangelii Johan-
nis initium & in conspicuis Ecclesiarum omnium locis propo-
ndum. Tantum verò abest, ut Johannes λόγος no-
men à Platone mutuatus sit, ut, inverso ordine, Plato
potius aliique Gentilium Auctores vocem λόγος ex li-
bris Sacris, Judaicisque Scriptis, sed perverbo sensu de-
prompterint, quod diffiteri non potuit Christoph. Sand-
dius, Ariamus, Dissert. de λόγος p. 266. 281. 282. Juxta Pla-
tonem λόγος est idea de mundo creando, quam ante
Creationem mundi sibi formavit, atq; exemplar aspecta-
bilis hujus mundi ab intellectu divino formatum, à quo
& secundum quod mensuretur, non Deus, sed Deo in-
ferior, junior, minor Dei filius ipse mundus, Anima
Mundi.

Mundi. Vid. Senec. Ep. 65. Quæ sanè nihil cõmune habent cum λόγῳ quem Johannes nobis describit. Vid. Petav. Theolog. Dogm. Tom 2. lib 1. c. 1. §. 2. p. 2. & c 2 §. 2. p. 7. D. Herm. Wittius Miscellan. Sacr. Tom. 2. Exerc. 3. §. 10. p. 96. Arthurus Bury Latitudin. Orthodox. Part. 2. c. 1. p. 58. 59. & Dn. D. Sam. Strimesius in Dyodec. 3. Theolog. icar. Annotat. in Controversi. Remonstr. §. 4. 5. p. 7. 9. seqq. Stoici per λόγῳ s. Rationem, Deum ipsum Mundi Causam Efficientem intelligebant: Nam Naturam in res duas dividebant, referente Diog. Laert. in Zenone Sect. 134. ut altera esset τὸ ποιῶν *Efficiens*, altera τὸ πάσχον, *Patiens*; vel, ut Cicero vocat. Academ. Quæst. I. 1. huic (*Efficienti*) *se præbens, ex qua efficeretur aliquid. In eo quod efficeret, Vim esse censebant; in eo quod efficeretur, Materiam quandam, in utroque tamen utrumque. Neque enim Materiam ipsam coherere potuisse, si nulla Vi contineretur, neque Vim sine aliqua Materia. Quam Stoicorum Mentem clare explicat Seneca Ep. 65. Dicunt Stoici nostri duo esse in rerum natura, ex quibus omnia fiant: Causam & Materiam. Materia jacet iners; res ad omnia parata: cessatura, si nemo moveat. Causa autem, id est Ratio, Materiam, format, & quocunque vult, versat. Ex illa, varia opera producit. Esse debet ergo, unde aliquid fiat; deinde a quo fiat: Hoc causa est, illud Materia. Post aliqua: Quarimus quid sit Causa; Ratio faciens; id est, Deus &c. & tandem: Nempè universa ex materia & ex Deo constant. Adde Lactant. I. 7. Inffit. divinar. c. 3. Cum itaque S. Johannes neque à Zoroastre, neque à Mercurio Trism. neque à Pythagora, neque à Platone, neque à Stoicis hoc Nomen acceperit, relinquatur, quod ex Verbo Dei ac Scriptis Prophetis, à Spiritu S. profectis, id Nomen habuerit, eo que eo libentius usus fuerit, quod & Judæis; tam ex*

Codice Hebraico, (in quo vox דבר occurrit) quam ex Paraphrasibus Chaldaicis (in quibus frequens דימרה mentione fit, ut loca à Buxtorffio, Grotio, Georg. Vechnero, Rittangelio, Witsio, aliisque, collecta docent;) & Scriptoribus Ethnicis, notum, usitatum & gratum esset. Intelligitur autem hic non λόγος προφορικός Sermo s. Verbum externum prolatum, neque λόγος ἐνδιδασκός Verbum internum mentale, quod vel ipsam Rationem s. cogitandi facultatem; vel Cogitationem actualem, quæ est qf. tacita quædam mentis Oratio, notat; Neque λόγος ἐπισωδός Verbum qf. Accidentale, quod per modum Accidentis & Qualitatis concipitur & per Decretum exprimitur; Sed λόγος ὑπόστατικός, Verbum Substantiale Personale, quod omnia Joh. 1, 1. seqq. de hoc λόγω prædicata evincunt; illoque Filius Dei significatur tum ratione Officii Prophetici, quia est Legatus, Interpres, Os, Orator Patris, hominibus Voluntatem divinam annuncians; quod Sociniani tantum volunt; tum ratione Persona Divina, quia est æterna Patris Sapientia, non Essentialis, sed Hypostatica. Quo de λόγω Tertullianus scribit: *Hunc ex Deo prolatum didicimus & prolatione generatum & idcirco Filium Dei & Deum dictum ex unitate Substantia: nam & Deus Spiritus. Etiam cum Radius ex Sole porrigitur, portio ex summa, sed sol erit in radio, quia sol est radius, nec separatur substantia, non extenditur.* Idem alibi: *Prolatum dicimus à Patre, non separatum.* Et quidem Filius Dei λόγω dicitur 1. respectu Modi Productionis, propter emanationem æternam à Patre, ut Verbum à Mente naturâ emanat. 2. respectu Representationis, quia ut Verbum mentem, ita Filius Patrem repræsentat & declarat. 3. respectu Conjunctionis, quia ut Verbum cum Mente, ita Filius cum Patre arctissime unicus est.

Quod

Quod Nazianz. Orat. 2. de Filio. quæ est 4. de Theol. ita expressit: *Videatur mihi λόγος dici, quia se ita habet ad Patrem λόγος ut sermo ad mentem, non modo propter generationem passionis expertem, sed etiam propter conjunctionem & vim enuntiandi, quia est imago & character Patris, qui genuit, qui totum in se ipso Patrem exhibet, ut sermo mentis cogitationem totam representat.* Gemina habet Basil M. in Evangelii Joh. initium. Ex quibus Deitas Filii apparet.

§. XIV.

In V. T. Angelus Singularis Patriarchis apparuit, qui Gen. 48, 16. *Angelus Goel* s. *Redemptor*; Es. 63, 9. *Angelus Faciei*, Dei, coll. cum Exod. 23, 20. dicitur; & qui Gen. 18, rfeqq. *Abrahami monitor & Hospes*; Gen. 19, 18. *Lothi Ereptor*; Gen. 22, 11. *Isaaci* ab intentata morte *Liberator*; Gen. 32, 24. *Jacobi Colluctator*; Gen. 48, 16. *Jacobi Redemptor*; Eod. 3, 2. *Rubi habitator*; Exod. 13, 21. 22. c. 14, 19. 20. c. 23, 20. *Israelitarum* per desertum, in terram *Canaan Dux*; Act. 7, 38. in Monte Sinai *Legislator*; &c. &c. fuit. De quo quæritur: An creatus Angelus vel Increatus fuerit? Judæi hodierni Majorū Angelū Metatron: de quo extat illustis locus R. Bechai, non admittunt, & creatum Angelum apparuisse volunt. Vetusissimi Primitivæ Ecclesiæ Doctores Justinus, Chrysoftomus, Hilarius, Novatianus, Ambrosius, Leo, Angelum Increatum, adeoq; ipsum Dei Filium, qui in præludium Incarnationis, immediate, in appropriata quadā Patriarchis apparuerit, intellexerunt: Quorum sententiam adeò probavit Synodus Sirmiensis, ut dissentientibus Anathema dixerit: *Si quis cum Jacob non Filium tanquam hominem luctatum esse, sed Deum ingentum, aut Patrem ipsius affirmarit: Anathema esto!* ap. Socrat. Hist. Eccl. 1. 2. c. 25. p. m. 582. Cum verò Ariani hanc opinionem in rem suam verterent, atque ex hac Missione & Apparitione Filii Dei non solum

inæqualitatem ac minoritatem, sed & diversam essenti-
am Filii à Patre colligerent, Patres citiores, Athana-
sius, Cyrillus, Hieronymus, Augustinus, Fulgentius,
Gregorius M. ut Arianis eò fortius obviam irent, Fili-
um Dei non immediate, sed mediate, nec tantum Fi-
lium, sed & Patrem & Spiritum S. (quia Opera Trini-
tatis ad extra sunt indivisa) Patriarchis, per Angelum,
apparuisse dixerunt. Quam sententiam deinceps
præter Judæos, Romanæ Ecclesiæ Doctores passim; it-
ex Lutheranis Theologis D. Georg. Calixtus, & D.
Christ. Dreierus approbarunt; quibus nonnulli, ex Re-
formatis accensent Calvinum, Pet. Martyrem, Wolfg.
Musculum, Zwinglium. Photiniani, Sociniani & Re-
monstrantes item volunt, non Filium Dei, sed Ange-
lum, nonnunquam Angelos, Patriarchis apparuisse.
Qui omnes etiam loca Scripturæ Hof. 12, 3. 4. Act 7, 30.
35. 53. Gal. 3, 19. Heb. 2, 2. c. 13, 2. c. 1, 1. 2. urgent. Vide D.
Dreieri *Erörterung* / Qu. 3. p. 116. 117. Verum his omni-
bus opponitur hoc Argumentum: Cui Angelo tribu-
untur Nomina, Attributa, Opera Divina, & Cultus In-
vocationis & Adorationis religiosæ, ille est increatus
Angelus, ac proinde Filius Dei. A. Angelo illi, qui Pa-
triarchis apparuit, tribuuntur Nomina &c. Divina, &c.
quod locis citatis videre est. E.

§. XV.

Præter Nomina tum ab Essentia tum ab Officio
desumpta Deitatem Filii Dei probant *Attributa Divina*,
quæ sunt realiter idem cum Essentia Divina; qualia
sunt 1. *Eternitas*, quæ Christo adscribitur Es. 9, 6. ubi
vocatur *Pater Eternitatis*. Joh. 1, 1. *In principio erat Ver-
bum*. Prov. 8, 22. *Dominus possedit me in initio viarum suar.
antequam quicquam faceret à Principio: ab eterno inunctus
sum* &c.

sum & ex antiquis antequam terra fieret. Michæ. 5. 2. Egres-
sus ejus ab initio, à diebus aternitatis. Joh. 8, 58. Antequam
Abraham fieret, ego sum. quod non ita exponendum: An-
tequam Abraham fieret Abraham, i.e. Pater multarum
Gentium, ego sum Messias; nam de existentia Christi
agebatur inter Christum & Judæos, non quis vel qua-
lis Christus esset vel futurus esset. Apoc. 1, 8. Ego sum
a & ω principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est, qui
erat, qui venturus est, it. c. 11, 17. Joh. 17, 5. Glorifica me, tu
Pater, apud te met ipsum, gloria, quam habui priusquam
mundus esset. Col. 1, 17. Ipse est ante omnes, & omnia in ipso
constant. Heb 7, 3. Nec initium dierum nec finem vita habet.
v. 16. dicitur Sacerdos secundum potentiam vite indissolu-
bilis. v. 24. manere in aeternum. c. 9. 14. Spiritu aeterno se ob-
tulisse. c. 13, 8. Iesus Christus heri & hodie: ipse & in secula.
Huc referri potest, quod Judæi in Tractatu Thalm.
Pefachim c. 4. & Nedarim c. 4. Messia nomen referunt
inter septem illa, quæ fuerunt antequam hic mundus
creatus esset. 2. Immutabilitas: Ex Ps. 102, 27. 28. Heb. 1, 12.
Tu ipse idem es & anni tui non deficient. Heb. 13, 8. 3. Omni-
presentia. Matth. 18, 20. Ubi sunt duo vel tres congregati in
nomine meo, ibi sum in medio eorum. c. 28, 20. Ego sum vobis-
cum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi. Joh. 3,
13. Nemo ascendit in Cælum, nisi, qui descendit de Cælo, Filius
hominis, qui est in cælo. Hebr. 7, 26. Talis decebat, ut nobis
esset, Pontifex, excelsior cælis factus. 4. Omniscientia. Joh.
2, 25. Opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de ho-
mine, ipse enim sciebat, quid esset in homine. Joh. 21, 17. Tu
Domine nosti omnia. Prov. 8. & 9. dicitur Sapientia Patris.
Matth. 11, 19. Sapientia justificatur à filiis suis. Luc. 11, 49.
coll. cum Matth. 23, 34. Sapientia Dei dicit: mitto ad vos
Prophetas & Apostolos; quæ apud Matthæum ita habent:
Ego ad

Ego ad vos mitto Prophetas & Sapientes. Matth. 9, 4. vidit cogitationes hominum. Matth. 11, 27. cognoscit Patrem. Joh. 3, 11, 32. vidit, quæ testatur. Joh. 5, 19, 20. videt, quæ Pater facit. Apoc. 2, 23. scrutatur renes & corda. Heb. 4, 13. coram ejus oculis nihil est occultum. 5. Omnipotentia. Apoc. 1, v. 8. παντοκράτωρ, Omnipotens ille vocatur. Heb. 1, 3. fert omnia verbo potentia sua. Joh. 5, 17. Pater meus usque modo operatur, & ego operor. v. 19, 20, 21. facit, quæ vidit Patrem facientem, & sicut Pater suscitatur mortuos, & vivificat: Sic & filius, quos vult, vivificat. Phil. 3, 21. Potest sibi subjicere omnia. Hanc omnipotentiam suam miraculis ostendit, conf. & Ef. 11, 2, 6. Sanctitas. Ef. 6, 3. Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum. coll. cum Joh. 12, 41. hæc dixit Jesaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo. Dan. 9, 24. Septuaginta hebdomades abbreviate sunt - ut ungetur Sanctus Sanctorum. Joh. 10, 36. Pater eum sanctificavit. Rom. 1, 4. predestinatus est Filius Dei in virtute secundum Spiritum sanctificationis. Heb. 2, 11. Qui sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno omnes. 7. MAJESTAS ET GLORIA, Joh. 17, 5. Glorifica me, Pater, apud te ipsum, gloria, quam habui prius, quam mundus esset. Apoc. 5, 12. Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. II. Opera divina Deitatem Christi probant. 1. Creatio: Ps. 33, 6. Verbo Domini cæli creati sunt, ex Psal. 102, Hebr. 1, 10. Tu in principio, Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Joh. 1, 3. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est. Col. 1, 16. In ipso condita sunt universa in cælis & in terra, visibilia & invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates: omnia per ipsum & in ipso creata sunt & ipse est ante omnes & omnia in ipso constant. 2. Conserva-

tio:

tio: Joh. 5, 17. Pater meus usque operatur, & Ego operor.
 Col. 1, 17. Omnia in ipso constant. Heb. 1, 3. Portat omnia
 verbo virtutis sua. 1. Cor. 8, 6. 3. Miraculorum patratio. O-
 pus Redemptionis: Es. 54, 5. Dominabitur tibi qui fecit te,
 Dominus exercituum nomen ejus, & Redemptor tuus Sanctus
 Israel, Deus omnis terra vocabitur. Joh. 17, 10. mea omnia
 tua sunt, & tua mea sunt, & clarificatus sum in eis. Sponsio:
 Hebr. 7, 22. In tantum melioris Testamenti Sponsor factus
 est Iesus. Electio, Eph. 1, 4. Deus elegit nos in ipso. Joh. 13, 18.
 Ego scio quos elegerim. Redemptio, Hof. 13, 14. De manu
 mortis liberabo eos, de morte redimam eos: ero mors tua, o mors,
 morsus tuus ero, inferne. Zach. 9, 11. Vocatio, Marci 16, 15.
 Matth. 28, 19. Luc. 24, 40. Sacramentorum institutio, Mat-
 th. 28, 19. c. 26, 26. 27. 1. Cor. 11, 23. Justificatio, Esa. 53, 11. In
 scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos. Pecca-
 torum remissio Matth. 9, 6. Filius hominis habet potestatem
 in terra remittendi peccata. Ecclesia protectio Matth. 16, 18.
 Super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, & porte inferi
 non prevalebunt adversus eam. Joh. 10, 29. Nemo rapiet oves
 ex manu mea. Salvatio Act. 3, 6. III. Inde quoque honor
 & Cultus divinus Christo tribuitur Ps. 2, 11. 12. Servite
 Domino in timore, osculamini filium. Joh. 5, 22. Ut omnes ho-
 norificent filium, sicut honorificent Patrem; qui non honorat
 Filium, non honorat Patrem qui mihi sit illum. Heb. 1, 6. Ado-
 rent eum omnes Angeli Dei. Philipp. 2, 9. 10. 11. Deus exal-
 tavit eum, & donavit illi nomen, quod est supra omne nomen,
 ut in nomine Iesu omne genu flectatur &c. Apoc. 5, 12. 13. 14.
 Dignus est Agnus ut accipiat virtutem & divinitatem & sa-
 pientiam & fortitudinem & honorem & gloriam & benedictio-
 nem &c. Hinc Luc. 24, 25. Apostoli adoraverunt Chri-
 stum. Act. 7, 59. Stephanus dixit: Domine Iesu, suscipe
 Spiritum meum. Act. 9, 14. Christiani describuntur, om-

mnes qui invocant nomen Christi. Matth. 28, 19. Fideles in nomen ejus baptizantur. Joh. 3, 15. 16. c. 12, 36. c. 14, 1. in Christum credendum. 1. Cor. 16, 22. *Si quis non diligit Dominum Jesum Christum sit anathema.* Solide hæc Scripturæ loca ab Exceptionibus Antitrinitariorum vindicavit B. D. *Christ. Becmanus* Exercitationibus Theol. septendecim prioribus, quas vide.

§. XVI.

Ex dictis constat, quo sensu Filius Dei *Αυτοθεος* dici queat vel nequeat. Scilicet, vox *Αυτοθεος* vel significat *verum, ipsum s. ipsissimum Deum*; qui habet essentiam quæ est à se ipsa, aliunde non decisam; vel significat *Deum à seipso*. Priori sensu Filium Dei esse *Αυτοθεον* ex argumentis allatis liquidò patet; Posteriori autem sensu Filius Dei non est *Αυτοθεος*, quia non est à seipso Deus, sed à Deo Patre genitus, & quia Pater Filio essentiam Divinam, *από του υπαρχεως* Filii affectam, communicavit; unde Concilium Nicænum Filium DEI Deum de Deo, Lumen de Lumine vocat, argumento locorum Joh. 5, 16. *Pater dedit Filio vitam habere in seipso.* Joh. 6, 58. *Ego vivo propter Patrem.* Joh. 7, 29. *Ego scio eum quia ab ipso sum.* c. 8, 26. *sicut docuit me Pater loquor in mundo, & quæ audiui à Patre meo.* Matth. 11, 16. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Quæ constans fuit Catholicorum Patrum doctrina; observante D. Georg. Bullo Defensione Fidei Nicænæ Sect. 4. §. 7. 8. seq. p. m. 439. seqq. Priori sensu Joh. Calvinus & Beza Filium, *Αυτοθεον*, contra Valentinum Gentilem dixerunt, quos eo nomine vexarunt & Auctores Hæreseos *Autotheorum* finxerunt Genebrardus, Wilh. Lindanus, Pet. Canisius, alii, & post hos Dionysius Petavius Theol. Dogm. Tom. 2. de Trin. lib. 6. c. 11. §. 5. seqq. p. 618. seq. & Cap.

& Cap. 12. p. 623. Verum innocentiam Calvini ingenue agnovit & adseruit ipse Bellarminus lib. 2. de Christo c. 19. p. m. 346. inquit: *sed quanquam hac ita se habeant, tamen dum rem ipsam excutio, & Calvini sententias diligenter considero, non facile audeo pronunciare, illum in hoc errore fuisse. Siquidem docet, Filium esse à se, respectu Essentia, non respectu Personæ, & videtur dicere velle, Personam esse genitam à Patre, Essentiam non esse genitam, nec productam, sed esse à se ipsa, ita, ut, si à Persona Filii removeas relationem ad Patrem, sola restet Essentia, quæ est à se ipsa.* quod deinceps productis Calvini verbis ex Instit. lib. 1. c. 13. §. 13. 19. 23. 25. probat, licet, quoad modum loquendi, sine dubio eum errasse judicet. Ibid. c. 5. p. m. 326. in materia affini inquit; *Utinam semper sic erraret Calvinus!* neque in Recognitione quidquam in contrarium affert. quam Bellarmini moderationem erga Calvini sententiam improbat Petavius Theol. Dogm. Tom. 2. lib. 6. c. 11. §. 5. p. m. 618. Loquendi formulam simpliciter rejiciendam, ut Sabellianæ hæresi affinem existimat Jac. Arminius in Epist. ad Joh. Uytenbog. quæ extat in Epist. Præstant ac Erudit. Viror. Ep. 44. p. m. 58. seqq. & Georg. Bullus Defens. Fid. Nicænæ sect. 4. §. 7. 8. p. m. 439. 440.

§. XVII.

III. S. Trinitatis dogma probat Spiritûs S. Personalitas & Deitas. Spiritum S. esse personam divinam negant Antitrinitarii, qui Spiritum S. Dei *Virtutem, Afflatum, Inspirationem, Auram, Agitationem & Qualitatem* esse volunt; illumque, *quatenus in Deo manet ut Spiritus ejus internus & immanens, Virtutem Dei Naturalem;* quæ instar Fontis concipienda, sit; *quatenus vero à Deo fidelibus darur atque à Deo in homines manat, Virtutem*

mediam s. *Qualitatem intermediam*, quæ effectus & doni rationem habeat, vocant. Vide Joh. Crellii Prolegomena Tractatus de Spiritu S. qui Fidelib. datur. & ib. c. 3. p. 141. it. Ejusd. lib. de Deo & Attrib. div. c. 22. p. 158. & Volkel. de Vera Rel. l. 5. c. 14. p. 492. seqq. Vere paradoxum est *Problema Christoph. Sandii*: Annon per Spiritum S. sanctorum Angelorum genus intelligi possit? Nos Spiritum S. Personam divinam ordine tertiam esse credimus, à Patre & Filio, uno æterno & indivisibili Spiracionis actu, s. communicatione ejusdem numero essentia, modo incomprehensibili, productam, quæ ut ab æterno à Patre & Filio procedit, ita in tempore ab utroque in corda fidelium sanctificanda & regeneranda mittitur. Cujus Personalitatem probamus 1. à *Nominibus Personalibus*, qualia sunt *Deus, Dominus* &c. seq. adducendis. *Paracletus*. Joh. 14. 16. *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non vidit eum, nec scit eum.* v. 26. *Paracletus, Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quacunque vobis dixerò*: ubi notanda Heterosis Generum *παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκεῖνος διδάξει.* it. Joh. 15, 26. *ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἐκεῖνος μαρτυρήσει, quæ semper personam indicat.* c. 16. 7. *Nisi ego abiero, Paracletus non veniet. Testis.* 1. Joh. 5, 7. *Tres sunt, qui testantur in caelis.* 2. à *Proprietatibus Personalibus*, quales hic sunt procedere, mitti, venire. *Intelligentia* s. *Intellectus* 1. Cor. 2, 10. *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* *Voluntas* 1. Cor. 12, 11. *Hac omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.* 3. ab *Actibus* s. *operibus personalibus.* v. gr. *Creat*, Gen. 1. 2. Pf. 33. 6. *Docet*, Joh. 14. 26. *Ille vos docebit omnia.* *Testatur*, Joh. 15. 26. *Testimonium perhibebit de me.*

de me. confert. dona varia. 1. Cor. 12. 11. Rom. 8, 16. Spiritus testimonium reddit Spiritui nostro, quod sumus filii Dei. V. 26. Spiritus adjuvat infirmitatem nostram; nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Loquitur per Prophetas. 2. Pet. 1. 21. Non voluntate humana allata est aliquando Prophetia: sed Spiritu Sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines. Act. 13, 2. Dixit illis Spiritus Sanctus: segregate mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos. Quæ omnia per profopopæjam explicare, violentum esset. 4. Ex apparitionibus personalibus, qualis describitur Matth. 3. 16. Luc. 3. 22. ubi descendit Spiritus S. corporali specie sicut columba in Jesum & Act. 2, die Pentecostes. 5. Ab axiomatibus personam inferentibus, quale est Matth. 28, 19. ubi in nomen Spiritus S. æquè ut in nomen Patris & Filii, baptizari jubemur. Invocatur. 2. Cor. 13, 13. Gratia Domini nostri Jesu Christi, & Charitas Dei, & Communicatio Spiritus S. sit cum omnibus vobis. In eum peccatur. Es. 63, 10. ubi Israelitæ dicuntur exacerbasse Spiritum S. Matth. 12. 31. 32. Blasphemia irremissibilis in eum committi potest. Act. 5. 3. Ananias & Saphira mentiti sunt Spiritui Sancto. Is autem contra quem peccatur est Persona. Joh. 14, 16. c. 15, 26. c. 16, 13, 27. Matth. 3, 16. est alius à Patre & Filio, ab utroque missus; quæ omnia personam inferunt.

§. XVIII.

II. Nec solum Spiritus S. Persona sed Persona Divina ac proinde Deus est, quod contra Judæos, Macedonios, Arianos, Samosatens. Photin. ac Socinianos, probatur 1. Ex nominibus divinis. Es. 6. dixit יהוה *audite audiendo*; quod, Act. 28, 25, 26. Paulus docet, Spiritum S. dixisse per Esaiam Prophetam. Exod. 17, 1. 7. coll.

cum Pl. 95, 7, 8. Israelitæ tentarunt Jehovam in deserto in Massa & Meriba; quod Heb. 3, 7, 9. & c. 4, 3, 8. ad Spiritum Sanctum refertur 2. Sam. 23, 2. David inquit. *Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam; dixit Deus Israel mihi, locutus est fortis Israel, Dominator hominum, justus dominator in timore Dei.* Luc. 1, 68. 70. *Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est per os sanctorum, qui a seculo sunt, prophetarum ejus; Ait Petrus. 2. Epist. 1, 21. docet actos à Spiritu S. locutos esse Sanctos Dei homines. 2. A nomine Dei. Actor. 5, 3, 4. Dixit Petrus: Anania, cur tentavit Satanias cor tuum, mentiri te Spiritui S. Non es mentitus hominibus; sed Deo. 1. Cor. 3, 16. An nescitis, vos templa esse Dei & Spiritum S. habitare in vobis? 3. à nomine Domini. 1. Cor. 12, 4. Divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus: Et divisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus: Et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus. 2. Cor. 3, 7. Dominus est Spiritus. II. Ex Attributis divinis. 1. Æternitate. Gen. 1, 2. In principio creationis Spiritus incubabat aquis. Heb. 9, 14. Quanto magis Sanguis Christi, qui per Spiritum æternum, seipsum obtulit Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, &c. Joh. 15, 26. Spiritus S. à Patre procedit s. emanat. 2. Omnipræsentia. Ps. 139, 7. Quo ibo à Spiritu tuo? Si ascendero in cælum, tu illic es, si descendero in infernum, ades. &c. Rom. 8, 9. Spiritus S. habitat in Vobis. 3. Omniscientia. 1. Cor. 2, 10. Spiritus scrutatur omnia, etiam profunditates Dei. v. II. qua Dei sunt nemo cognovit nisi Spiritus Dei. Joh. 16, 13. Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. 4. Omnipotentia. Es. 11, 2. ubi Spiritus fortitudinis, & Luc. 11, 20. ubi digitus Dei & Luc. 1, 35. ubi Virtus Altissimi dicitur. 5. Summa Libertate 1. Cor. 12. II. Hac omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout*

prout vult. 6. Bonitate & Misericordia, Pf. 143, 10. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Neh. 9. 20. *Spiritus tuum bonum dedisti, qui doceret eos.* III. Ex Operibus divinis. 1. Creatione Gen. 1, 2. Pfal. 33, 6. Job. 26, 13. *Spiritus Dei ornavit caelos.* 2. Conservatione, Job. 33, 4. *Spiritus Dei fecit me, & Spiraculum Omnipotentis vivificavit me.* 3. Christi unctione, El. 61, 1. *Spiritus Domini super me, eo quod Dominus unxerit me, ad annuntiandum mansuetis, misit me;* quod Christus sibi applicat Luc. 4, 18. 4. Miraculorum effectione Matth. 12, 28. *si in Spiritu Dei ejicio Demones,* coll. cum Luc. 11, 20. *si in digito Dei ejicio Demonia.* Act. 2, 4. *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & ceperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.* I. Cor. 12, 4. II. Distinctiones donorum sunt, sed idem Spiritus: per quem, eundem Spiritum, alii datur donum sanationum; alii vero operatio virtutum, prophetia, discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio linguarum. Omnia vero hac operatur unus & idem Spiritus, distribuens unicuique prout vult. it. Rom. 15, 18. 19. 5. Misfione Prophetarum & Ministrorum. Act. 13, 2. *Dixit illis Spiritus S. Segregate, mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumsi eos.* Actor. 28, 25. *Spiritus Sanctus bene locutus est per Esaiam Prophetam ad Patres nostros.* Act. 20, 28. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* 6. operationibus in Ecclesia. 1. illuminatione. Joh. 14, 26. *Spiritus Sanctus docebit vos omnia.* Joh. 16, 13. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem; non enim loquetur a se ipso: sed quaecunque audiet, loquetur, & quae ventura sunt annuntiabit vobis.* Pf. 143, 10. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Joel. 2, 28. *Effundam spiritum meum super omnem carnem &c.* Joh. 20, 22. *Insufflavit, & dixit eis; Accipite Spiritum Sanctum.* I. Cor. 12, 3.

Nemo

Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto.
 2. Regeneratione, Joh. 3, 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non potest introire in Regnum Dei.* Ps. 51, 12. *Spiritum rectum innoda in visceribus meis.* v. 13. *Spiritum Sanctum tuum ne auferas a me.* Tit. 3, 5. *Spiritus Renovationis, vocatur.* 3. Justificatione. 1 Cor. 6, 11. *Iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.*
 4. Adoptione, unde Rom. 8, 15. *Spiritus Adoptionis dicitur per quem clamamus, Abba, Pater.* 5. Consolatione, hinc nomen *Paracleti* Joh. 14, 16. c. 16, 7. 6. Resuscitatione. Rom. 8, 11. *Vivificabit mortalia corpora vestra propter inhabitantem Spiritum in vobis.* 7. Glorificatione, Eph. 4, 30. *Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis.* IV. Ab honore & cultu divino. 1. Consecratione in nomen ejus, in Baptismo nostro, facta, Matth. 28, 19. unde 1. Cor. 3, 16, & c. 6, 19, 20, fideles templa Spiritus Sancti appellantur, quia sunt domus, perrenni ejus cultui, sacræ. 2. Fide in Spiritum Sanctum: Nam ut in Spiritum S. baptizati sumus; ita in *Symbolo Apostolico* profiteamur, nos credere in Spiritum S. Is vero, in quem credendum est, Deus est, Jer. 17, 5.
 3. Invocatione, 2. Cor. 13, 13. *Gratia Domini nostri Iesu Christi, & Caritas Dei & communicatio Spiritus S. sit cum omnibus vobis.* Apoc. 1, 4. 5. *Gratia vobis & pax a septem Spiritibus.* 4. Adoratione. Es. 6, 3. *Seraphim clamabant, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus,* quod Act. 28, 25, 26, ad Spiritum S. transfertur. Quo exemplo Ecclesia Christiana Spiritum S. invocavit & adoravit, hymno de Spiritu S. *Veni Creator Spiritus.* it. *Veni Sancte Spiritus.*
 5. Gravitate peccati & Blasphemie in Spiritum S. Es. 63, 10. *Israelicæ ad iracundiam provocarunt & afflixerunt Spiritum S.* Matth. 12, 31, 32. *Omne peccatum & blasphemia remitte-*

mittetur hominibus; Spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei; neque in hoc seculo neque in futuro. Act. 5, 3, 5. Ananias & Saphira morte plectebantur, quod Spiritus S. mentiti essent. Heb. 10, 29. Quanto magis putatis, deteriora mereri supplicia - qui spiritui gratia contumeliam fecerit. Quæ Scripturæ testimonia Spiritus S. cum Patre & Filio, Deitatem, adeoque Sacro Sanctam Trinitatem luculenter probant. Atque ex his quoque elucet, quid sentiendum sit, de quorundam Romano-Catholicorum Hofii, Cochlæi, Melch. Cani, Posslevini, Jesuitarum Collocutorum in Colloquio Ratisbonensi, Coppensteinii, Hyeronymi a S. Hyacintho, Petavii, Masenii, Nihusii aliorumque sententia; Trinitatis dogma non tam ex Scripturâ, quam Traditione Ecclesiastica petitum esse; Scilicet, quamvis illud de Quæstionibus multis Scholasticorum, ac de Vocibus & Phrasibus quibusdam Ecclesiasticis, admitti possit; Nullo tamen modo de ipso dogmate est concedendum.

§. XIX.

Inter Personas divinas Ordo est, tum in Subsistendo tum in Operando; qui tamen non est 1. *Natura*, quia Personæ divinæ sunt *ὁμοῦσιον*; ejusdem essentia; nec 2. *temporis*, quia sunt *συυαῖδιον*, coæternæ; nec 3. *dignitatis*, quia sunt *ἰσὸσιον*, æquales s. ejusdem honoris; Sed *Originis & Relationis*. Ordo in subsistendo resultat ex modo diverso, quo personæ hæ divinæ eandem numero Essentiam habent; quippe quam Pater à se ipso habet, tanquam Principium, Fons & Origo Trinitatis, atque inde est prima Deitatis Persona, neque genita neque procedens; qua ab aeterno Filium sibi consubstantialem genuit, & Spiritum S. sibi consubstantialem & coæternum cum Filio, per aeternam Spirationem

K

ineffa-

ineffabili modo produxit, creator & Conservator omnium, una cum Filio & Spiritu S. mittens Filium Redemptorem, & Spiritum S. Sanctificatorem ab utroque procedentem. Filius vero eandem Essentiã divinã habet à Patre per æternam generationẽ, indeq; est secunda Persona Deitatis à Patre ab æterno, vere quidẽ & proprie, hyperphysice tamen genita, à Patre & Spiritu S. missa in terram ad generis humani Redemptionem; cum Patre mittens Spiritum S. ab utroque procedentem. Spiritus S. vero essentiam habet à Patre Filioque, per æternam Spirationem; hinc est tertia Deitatis Persona, à Patre & Filio, communicatione ejusdem numero essentia, uno indivisibili æterno actu, ineffabiliter, emanans s. procedens; à Patre & Filio in tempore, in corda fidelium, ad ea sanctificanda, missa; qui Ordo indicatur in præcepto Baptismi Matth. 28. 19. & 1 Joh. 5. 7. Ordo in operando s. agendo, sequitur Ordinem in Subsistendo, ac proinde Pater agit à seipso, Filius à Patre, Spiritus S. ab utroque; & in sacris literis per Particulas distinctivas *À*vel *Ex*, *Per*, & *In*, indicatur; quarum prima *Ex* Patri, *di*à *Per* Filio, *eis*, & *in* Spiritui S. salva personarum æqualitate tribuitur. ita Rom. 11, 36. *Ex ipso & Per ipsum & In ipsum sunt omnia.* 1 Cor. 8, 6. *Nos habemus unum Deum, Patrem Ex quo omnia, & nos Ex ipso: & unum Dominum J. C. Per quem omnia & nos per ipsum.* Joh. 1, 3. *Omnia Per ipsum facta sunt.* Hebr. 1, 2. *Per quem & secula fecit.* De Spiritu S. Præpositio *in* In adhibetur 2. Thess. 2, 13. *Deus elegit vos in salutem in Sanctificatione Spiritus & in Fide Veritatis.* Verum sicut ille Personarum divinarum ordo naturalis non semper observatur, sed arbitrarius nonnunquam adhibetur, quod fit 2 Cor. 13, 13. *Gratia Domini nostri J. C. & Caritas Dei, & communicatio sancti Spiritus, sit cum omnib. vobis.* & Apoc. 1, 4. 5. ubi Filio Spiritus S. præponitur: Ita & præpositiones hæ quandoque permutan-

mutantur. Sic *ad* Per Patri Rom. 6, 4. 1 Cor. 1, 9. Hebr. 2, 10. *ex* Filio Joh. 16, 15. *in* Filio Col. 1, 14. 16. *et* ib. v. 16. *in* Patri & Filio Jud. v. 1. tribuitur. *Proprietas Patris Characteristica* est vel *ad intra* vel *ad extra*; *ad intra* est ἀγέννησία, ingentum esse, quæ concipitur vel *negativè*, atque excludit omnem ortus vel processiois ab alia persona modum; vel *positivè* s. *affirmativè*, atque infert Paternitatem, juxta quam Pater est à seipso, & genuit Filium ac spiravit cum Filio Spiritum S. *Ad extra* est, Creatio & Conservatio mundi. *Relatio Patris ad secundam personam* est *Generatio activa*; ad tertiam Personam *Spiratio activa*. *Filii Proprietas Characteristica ad Intra* est γέννησις Generatio, quæ duplicem infert *Relationem*, quarum altera ad Patrem est, *Generatio Passiva*; altera ad Spiritum S. *Spiratio Activa*. *Ad extra* est, Redemptio Generis humani. *Proprietas Characteristica Spiritus S. ad intra* est *Spiratio Passiva* s. ἐκπόρευσις *Processio à Patre & Filio*; cujus consequens est *Missio à Patre & Filio in tempore*; *ad extra* est *Fidelium Sanctificatio*.

§. XX.

Spiritum S. à Patre per Filium procedere volunt Græci inde ab ætate Theodoret; à Patre Filioque Latini; quibus posterioribus merito accedunt Protestantes 1. quia æque à Filio ut à Patre mittitur. Joh. 15, 26. Christus inquit: *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus veritatis qui à Patre procedit, ille testabitur de me.* Joh. 16, 7. *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos.* Temporalis enim *Missio* est Manifestatio Processionis & emanationis æternæ 2. quia eodem modo quo Spiritus S. respectu Patris dicitur Ps. 33, 6. *Spiritus Oris Domini*; Job. 33, 4. *Spiraculum Omnipotentis*; Matth. 10, 20 & c. 13, 18. *Spiritus*

ritus Patris; 1 Cor. 2, 12. Spiritus ex Deo; vocatur respectu Filii Es. 9, 4. Spiritus Labiorum Mesia; 2. Theff. 2, 8. Spiritus Oris Christi; Gal. 4, 6. Spiritus Filii: Quoniam estis Filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater. Rom. 8, 9. Spiritus Christi: Siquis Spiritum Christi non habet, hic non est eius. 3. quia Christus in tempore Spiritum S. Apostolis afflavit, Joh. 20, 22. inquit: Accipite Spiritum S. 4. quia Spiritus S. audit & accipit à Filio; Joh. 16, 13, 14. Non loquetur à semetipso, sed quaecumque audiet loquetur; ille me glorificabit, quia de meo accipiet & annuntiabit vobis. 5. quia omnia quæ Pater habet, etiam Filii sunt Joh. 16, 15. Omnia, quaecumque habet Pater, mea sunt. & Joh. 17, 10. Omnia tua, mea sunt. 6. Requirit id quod ratio Personarum divinarum, & ratio ordinis inter S. Trinitatis personas. 7. accedit Consensus Conciliorum Patrum Latinorum & Græcorum veteriorum, quem longa serie adducit Bellarminus Lib. 2. de Christo Capp. 23. 24. 25. Primus Græcorum, qui Spiritum S. nec à Filio, nec per Filium, sed à solo Patre procedere, asseruit, fuit Theodoretus, in Refut. Anathematismi Cyrilli, c. 9. Nestorio addictior, cujus partes tamen tandem deseruit. Hunc errorem, aliquandiu sopitum, resuscitavit Joh. Damascenus, sed obscurius, lib. 1. de Orth. Fide c. 10. & postea Theophylactus Bulgaror. Archi Ep. in Cap. 3. Joh. in verba: *Non ad mensuram dat Deus Spiritum;* ubi docuit, Spiritum S. appellari Spiritum Filii, non quod ab illo procedat, sed quia per Filium hominibus datur. it. Michael Cerularius, Patriarcha Constantinopolitanus & alii. Quam opinionem deinde Græci tanto fervore defenderunt, ut sub Annum 1052 tempore Leonis IX. à communione Romanæ Ecclesiæ recesserint, quæstique sint, à Latinis Sym-

Symbolo Nicæno-Constantinopolitano verba, *Filiog*, addita esse, cū hi e contrario velint, id à Patribus Concilii Constantinop. factum esse. Qua de re acriter disceptatum fuit inter Latinos & Græcos in Concilio Gentiliacensi, Seculo VIII. regnante Pipino, habito. Seculo VIII. eadem Controversia ventilata fuit in Concilio Aquisgranensi, ubi tamen non tam de ipso dogmate, quam de Concilii Constantinop. mente actum fuit. Seculo XI. illis illa recruduit, Anselmo Archi Episc. Cantuariensi Latinorum causam mascule contra Græcos agente. Seculo XII. in Concilio Lugdunensi, cui Thomas Aquinas interfuit, Græci Latinorum sententiam approbasse visi sunt; Verum non multo post Græci ad ingenium & pristinam sententiam redierunt. Seculo XV. Anno sc. 1439. in Concilio Florentino, Imperatore & Patriarcha Constantinop. consentientibus, definitum fuit, *quod Spiritus S. à Patre & Filio sit aternaliter, suumque esse subsistens habeat ex Patre simul & Filio, & ex utroque aternaliter, tanq. ab uno Principio & unica Spiratione, procedat*; simulque declaratum fuit, *id quod Sancti Doctores & Patres dixerunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum S. ad hanc intelligentiam tendere, ut per hoc significetur; Filium quoque esse secundum Græcos quidem Causam, secundum Latinos vero Principium subsistentia Spiritus S. sicut & Patrem. Et quoniam omnia, quæ Patris sunt, ipse Pater unigenito Filio suo gignendo dedit (præter esse patrem) hoc ipso quod Spiritus S. procedit ex Filio, ipsum Filium à Patre aternaliter habere, à quo aternaliter etiam genitus est. Quin hoc etiam ibidem definitum fuit, explanationem verborum illorum (Filioque procedit) veritatis declaranda gratia, & imminente nunc necessitate, licite, aut rationabiliter Symbolo fuisse appositam. in Caranzæ Summa Concil. p. m. 647. 648. Verum, & ab hac*

*Interesse debuit,
sed morte in itinere
prevenit non*

Transactione resilierunt Orientales, idque eo magis, quia Latini, ex eo tempore, hoc dogma, ut pote à Papa definitum, ut Articulum fidei, creditu necessarium, urgere, & Græcis eo nomine obtrudere, cœperunt. Ipse quoque *Cyrillus Lucaris* in Confess. Fidei Cap. I. professus est, *Spiritum S. à Patre per Filium procedere*. Quamvis verò Latinorum sententiam alteri præferamus, & omnino probemus, non putamus tamen Græcorum sententiam Hæreseos damnandam, neque sufficientem causam Schismatis vel inchoati vel continuati esse. Et cum Pater & Filius Spiritum S. non ut duo Principia diversa spirent, sed tantum ut duæ Personæ unâ numero spirandi virtute & spiratione ad Processionem Spiritus S. concurrant, liquet, male hoc sensu adferi, *Spiritum S. à Patre per Filium procedere*, qf. principaliter à Patre, minus principaliter autem & secundario à Filio procederet; attamen, si hac phrasi tantum *modus subsistendi*, & *Ordo Personalis* indicetur, juxta quem Pater est Principium, Fons & Origo Deitatis, à quo Filius quoque procedit, hoc sensu, sc. quoad *modum subsistendi* & *Processionis Ordinem*, non male diceretur, saltem excusanda est phrasis, à Patre per Filium procedere Spiritum S.

§. XXI.

Inter Generationem Filii & Processionem Spiritus S. aliquod discrimen esse, nemo diffitetur; quale vero illud sit, tuto ignoratur. Præter Durandum, qui affirmavit Processiones divinas, np. Generationem & Processionem, esse immediate ab Essentia Dei, ita ut ipsa sit Principium earum immediatum; Scholastici promiscue docent, Generationem fieri per Actum Intellectus, Processionem per Actum Voluntatis, unde Filius *Sapientia & Verbum*, Spiritus S. *Amor* s. *Charitas* & *Donum* vocetur; quibus præluserunt Athanasius, Cyril-
lus,

Ius, Chrysoſtomus, Baſilius, Nazianzenus, Theodorus, Auguſtinus, Damascenus, Anſelmus; & quos ſecuti ſunt Melanchthon, Keckermannus; excuſavit autem, Mart. Chemnitius in iudicio de Controverſiis quibusdam circa Articulos quosdam Auguſtinae Confeſſ. Verum, præterquam quod Scriptura hic ſilet; ſententia iſta, hac quoque difficultate premitur: Si Pater ſeipſum intuendo ſ. intelligendo, formavit imaginem ſui ipſius i. e. genuit Filium; ab iſta verò imagine mutuus ad Patrem reſultavit Amor: Ergo Filius & Spiritus S. ſimiliter, formando imaginem ſui ipſius, dicendi ſunt generaffe Filium: Qua ratione plures perſonæ fingi & progreſſus in infinitum inſtitui poſſet. Sobrie ergo hic ſapiendum, ac dictum Ambroſii hic tenendum: *Non decet jervum inquirere in natales Domini, & licet ſcire, quod natus ſit Filius, non licet ſcire, quomodo natus ſit.* & Nazian. *Dei generatio ſilentio eſt colenda.* &c. Interim Theologi noſtri in tribus diſcrimen inter Generationem & Proceſſionem ponunt: 1. *ratione Principii*, quia Filius à ſolo Patre, Spiritus S. à Patre & Filio emanat 2. *ratione Modi*, quia Filius per Generationem producit & procedit, quæ non modo ad perſonalitatem, ſed & ad ſimilitudinem terminatur, propter quam Patris imago vocatur, & juxta quam Filius ſimul proprietatem, eandem eſſentiam cum tertia perſona communicandi, accipit. Spiritus S. vero emanat per Spirationem & Proceſſionem, quæ duntaxat ad Perſonalitatem terminatur, & per quam Perſona Procedens proprietatem, eſſentiam ſuam cum alia communicandi, non accipit. 3. *ratione Ordinis*, quia ſicut Filius ſecunda, Spiritus S. eſt tertia Deitatis perſona; ita Generatio in ſigno rationis Spirationem præcedit, Spiratio Generationem ſequitur, quam revera ſunt coæternæ.

Patrem, Filium & Spiritum S. unum esse Sacrae literae docent. Joh. 5. 13. *Judæi querebant interficere Jesum, quod Patrem suum diceret Deum, equalem se faciens Deo.* Joh. 10. 29. 30. *Ego & Pater unum sumus.* Joh. 14. 1. *Creditis in Deum & in me credite s. creditis.* v. 7. *Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis, & a modo cognovistis eum & vidistis eum.* v. 9. 10. *Quæ videt me videt & Patrem, & quomodo tu dicis, offende nobis Patrem? Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?* c. 16. 15. *Omnia quæ Pater habet, mea sunt.* c. 17. 10. *mea omnia tua sunt, & tua mea sunt.* v. 11. *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos.* 1. Joh. 5. 7. *Tres sunt, qui testantur in celo, Pater, Verbum & Spiritus S. & hi tres unum sunt.* Phil. 2. 6. Attamen inter se distinguuntur, sed aliter ab Essentia, aliter à se invicem. *Ab Essentia, non realiter, i. e. essentialiter ut res & res; ut Petrus & Johannes, Anima & Corpus realiter differunt; nec proprie modaliter; Sed ratione ratiocinata, quæ fundamentum in re habet; secundum Thomistas; vel Formaliter & ex natura rei, secundum Scotistas.* In Distinctione Personarum divinarum a se invicem duo Extrema, ut duo Scopuli, vitanda sunt. I. Sabellianismus, à Sabellio Pentapolitano, circa A. 260. orto, ita dictus; quem secuti sunt Praxeas Asiaticus & Hermogenes Afer. it. Mich. Servetus, qui tres Personas tria nomina, & unius Personæ varios Effectus fingebant. 2. Tritheismus, Philoponi & Valent. Gentilis, qui tres æternos, sed inæquales Spiritus, Patrem Essentiatorem, Filium & Sp. S. Essentiatos, statuit. Contra quos Orthodoxi docent, Personas divinas à se invicem distingvi, non Modaliter & Personaliter; semper n. manet dubium, qualis sit illa Personalis distinctio, sed Realiter: nam Tres sunt: Pater, Filius & Sp. S. it. Alius atque alius; Joh. 5. 32. *Alius est, qui testatur de me.* Joh. 14. 16. *Ego rogabo Patrem & alium Paracletum dabit vobis;* ubi rogans, rogatus & missus.

§. XXIII.

Attributa hujus Mysterii sunt I. *Sublimitas:* Est n. *ὕψος οὐρανῶν, ὕψος γῆς, ὕψος ἕως τῶν οὐρανῶν καὶ ἕως τῆς γῆς;* ac proinde mirandum non rimandum, credendum non vexandum, adorandum non scrutandum. II. *Necessitas* Joh. 5. 23. c. 14. I. c. 17. 3. 1 Joh. 2. 23. III. *Veritas.* Vid. §. 9. 10. 11. 15. 17. 18.

§. XXIV.

Opponunt se Infideles, Judæi & Muhammedani, qui Mysterium hoc rident.

§. XXV.

Similiter alii Antitrinitarii *Ebionæi, Cerinthiani, Samosatensiani, Ariani, qui vel Anomæi s. pure Ariani, dicti quoque Aetiani & Eunomiani; vel Semi-Ariani; vel Acaciani; Photiniani, Sociniani &c.* Theologi Scholastici Orthodoxi quidem hic sunt, sed curiosis suis & spinosis Quæ Mysterium hoc obscurant potius quam illustrent & declarant.

§. XXVI.

Nostrum est: Deum Trinuum in Spiritu & Veritate, ac Mutua Charitate, secundum Promissionem nostram Baptismalem venerari, ut unum invicem facti, sicut hi Tres unum sunt, tandem huic Trinuni conjugamur æternum!

F I N I S.

JAC 3957

ULB Halle

3

003 855 333

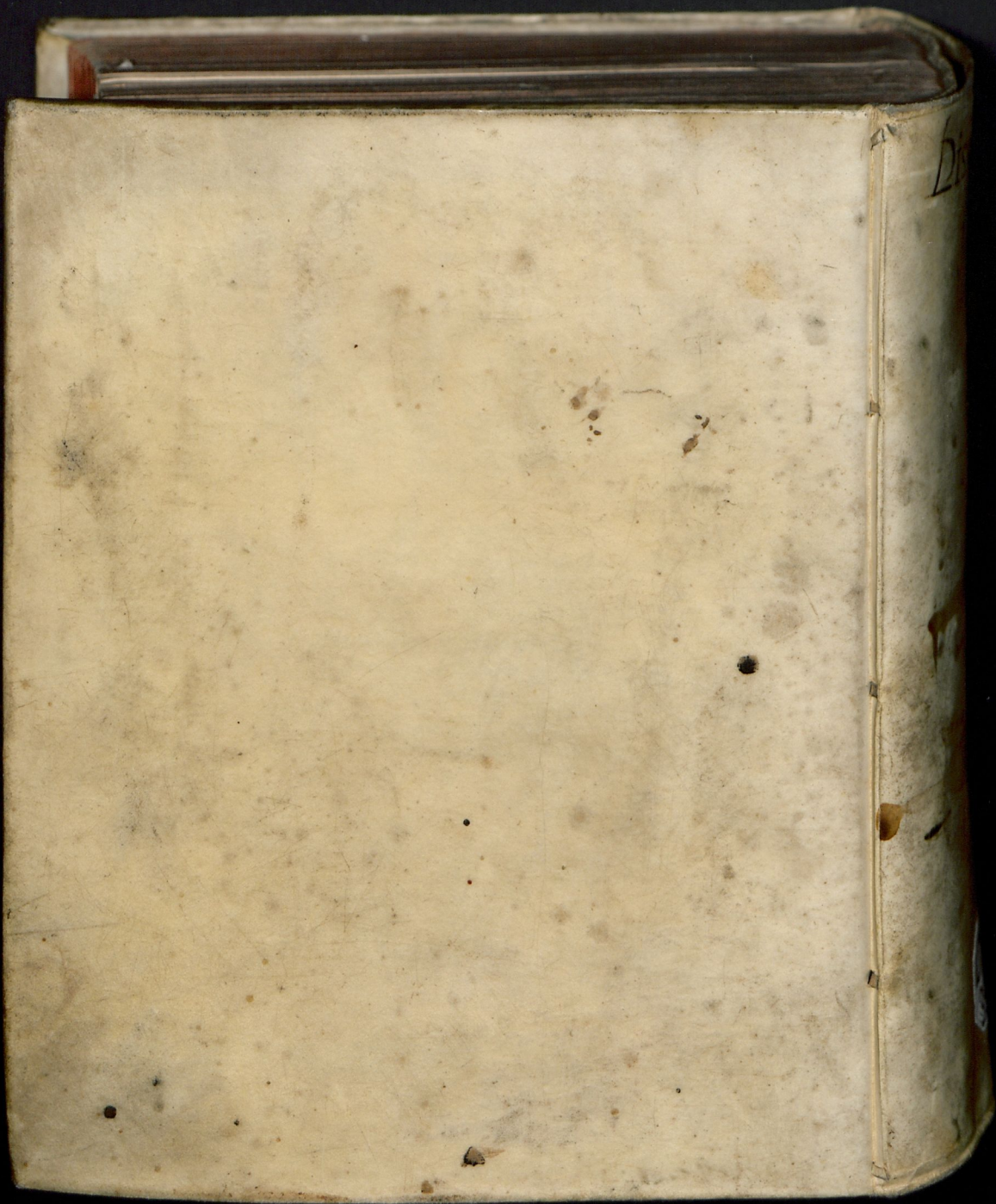
TA 302

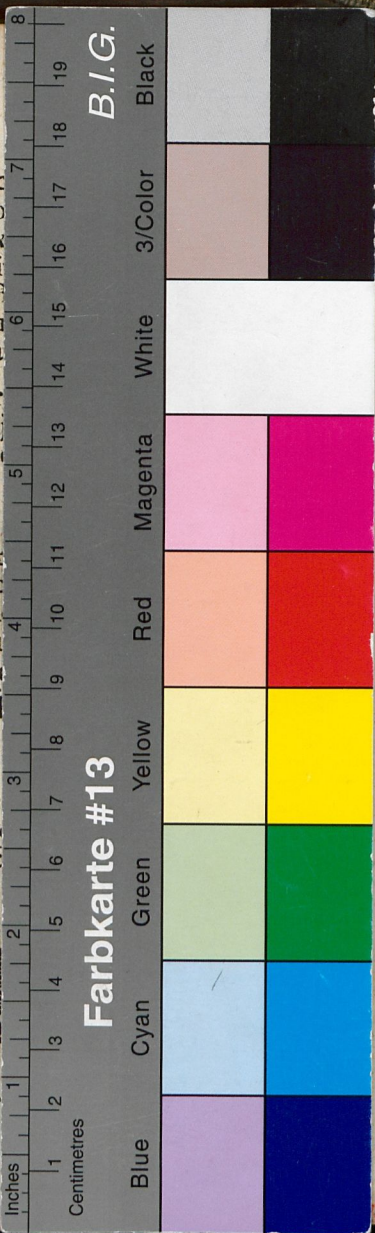
VON 17

[Handwritten signature]

2ho-1

DISSERTATIO THEOLOGICA,
DE
**SS. TRINI-
TATE,**
Quam
Aspirante SS. Trinitate
IN ALMA VIADRINA,
PRÆSIDE
DN. BARTHOLDO *Holzfuß*/
SS. THEOL. DOCT. & PROF. PUBL.
ORDIN.
FAUTORE ac PRÆCEPTORE SUO
ÆTERNUM VENERANDO,
D. III. Aprilis A. O. R. MDCC IV.
Placide examinandam
proponit
ANDREAS PANYOKI,
HUNGARUS.
*****
FRANCOFURTI ad VIADRUM,
Literis CHRISTOPHORI ZEITLERI.

